

MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ
AGRONOMICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

BRNO 2017

MICHAELA KOPŘIVOVÁ

Mendelova univerzita v Brně

Agromická fakulta

Ústav aplikované a krajinné ekologie

Vývoj sociální struktury obyvatel českého venkova

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

doc. RNDr. Antonín Vaishar, CSc.

Vypracovala:

Michaela Kopřivová

Brno 2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Zpracovatelka: **Michaela Kopřivová**
Studijní program: Zemědělské inženýrství
Obor: Agrobiznys
Název tématu: **Vývoj sociální struktury obyvatel českého venkova**
Rozsah práce: 35 stran, minimálně 65 000 symbolů

Zásady pro vypracování:

1. Zhodnotit dostupnou literaturu, týkající se sociální struktury společnosti obecně a jejího dopadu na rozvoj venkova. K tomu využít časopiseckých článků, případně závěrečných prací na vysokých školách.
2. Zhodnotit vývoj sociální struktury obyvatel českého venkova od polovina 19. století na základě literárních pramenů, eventuálně konzultací (Sociologický ústav AV ČR, Ústav soudobých dějin AV ČR, příslušné katedry na vysokých školách).
3. Zhodnotit současnou sociální strukturu českého venkova. Zaměřit se na vzdělanostní strukturu, demografické stárnutí, zaměstnanost a postavení v zaměstnání, vyjít dleka za prací. K tomu využít zejména výsledků sčítání lidu 2011, případně další datových pramenů.
4. Pokusit se ze získaných výsledků vyvodit dopady sociální struktury a trendů jejích změn na podnikání na venkově a na rozvoj venkova.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci:

Vývoj sociální struktury obyvatel českého venkova vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědom/a, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše

V Brně dne: 27.4.2017

.....

podpis

Poděkování

Za dokončení této bakalářské práce děkuji především mému vedoucímu této práce, a to panu doc. RNDr. Antonínu Vaisharovi, CSc., který mi odborně poradil v problematice, kterou se tato práce zabývá a poskytl mi užitečné konzultace a podklady k jejímu úspěšnému dokončení. Dále bych ráda poděkovala mojí rodině a svým blízkým za podporu a jejich ochotu, kterou mi během celého studia poskytovali.

Abstrakt

Bakalářská práce pojednává o vývoji sociální struktury obyvatelstva na českém venkově. Práce nejprve na základě dostupné literatury objasňuje pojmy, které jsou nutné objasnit pro pochopení celé problematiky. Jsou přiblížené základní sociologické pojmy související s tématem a následně podrobně, dle období, popsán historický vývoj venkovské sociální struktury a zemědělství. Praktická část této bakalářské práce je založena na vypracovaných grafech, tabulkách a přehledech, které vyplývají z daných statistik a zhodnocují současnou sociální strukturu českého venkova. Zhodnocení je zaměřeno především na vzdělanostní strukturu zaměstnání, demografické stárnutí, postavení v zaměstnání apod. Jsou popsány změny, které v sociální struktuře během několika let nastaly a na základě výsledků se práce zamýšlí nad dopadem sociální struktury na agrobiznys a na rozvoj venkova.

Abstract

Following bachelor thesis deals with development of social structure of population in Czech countryside. At first, according to available references, the thesis clarifies terms necessary to fully understand the issue. Basic sociological terms related to the topic are explained and then historical development of social structures and agriculture is described by each period in details. Practical part of a bachelor thesis is based on elaborated graphs, charts and summaries arising from given statistics and evaluating current social structure of Czech countryside. Elaboration is mostly aimed at educational structure, employment, demographic balance, employment status etc. Changes that occurred in social structures in a couple of years are described and based on these results the thesis speculates about consequences of social structure on agribusiness and on rural development.

Klíčová slova

venkov, historie, zemědělství, vývoj, zaměstnání, sociologie, vzdělání

Key words

countryside, history, agriculture, development, employment, sociology, education

Obsah

1	ÚVOD.....	8
2	CÍL PRÁCE A METODIKA.....	9
	LITERÁRNÍ PŘEHLED	10
3	SOCIÁLNÍ STRUKTURA.....	10
	3.1 Stratifikace a stratifikační systémy	10
	3.1.1 Otrokářství	10
	3.1.2 Kastovní systém.....	11
	3.1.3 Stavby	11
	3.1.4 Třídy.....	11
	3.2 Sociální mobilita.....	12
	3.3 Sociální pozice a role.....	12
	3.4 Sociální status	13
	3.5 Sociální skupiny.....	13
4	VENKOV.....	14
	4.1 Program rozvoje venkova ČR.....	15
	4.2 Urbanizace a suburbanizace.....	16
5	VÝVOJ SOCIÁLNÍ STRUKTURY OBYVATEL ČESKÉHO VENKOVA OD POLOVINY 19. STOLETÍ.....	17
	5.1 Průmyslová revoluce v roce 1830 a nástup kapitalismu.....	17
	5.2 Vývoj koncem 19. století a začátkem 20. století	19
	5.3 Válečné období a situace mezi světovými válkami	20
	5.4 Vývoj zemědělství a venkova po II. světové válce.....	21
	5.4.1 Etapy sociální struktury zemědělského obyvatelstva	23
	5.4.1.1 Období kolektivizace	23
	5.4.1.2 Období stabilizace družstev	25
	5.4.1.3 Období koncentrace, integrace a specializace	25
	5.4.1.4 Období efektivnosti podniků	26
	5.5 Transformace zemědělství po roce 1989	26
6	ČESKÝ VENKOV PŘED A PO VSTUPU DO EU.....	28

MATERIÁL A METODIKA	29
7 ZÁKLADNÍ UKAZATELE SOCIÁLNÍ STRUKTURY OBYVATELSTVA	29
7.1 Počet obyvatel	30
7.2 Demografické stárnutí	33
7.3 Vzdělanostní struktura	37
7.4 Zaměstnanost a nezaměstnanost	40
7.4.1 Postavení v zaměstnání	43
7.4.2 Zaměstnanost podle odvětví ekonomické činnosti	45
7.5 Vyjíždka do zaměstnání a škol	48
7.6 Struktura domácností	49
7.6.1 Bytové domácnosti	49
7.6.2 Hospodařící domácnosti	51
7.7 Stěhování	53
8 DISKUZE	55
9 ZÁVĚR	58
PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY	60
SEZNAM GRAFŮ	64
SEZNAM TABULEK	65
PŘÍLOHY	67

1 ÚVOD

I přes to, že venkovský prostor dnes zabírá zhruba tři čtvrtiny rozlohy České republiky, žije v něm pouhá třetina obyvatel. Venkov je charakteristický svými znaky a je orientován především na zemědělství a krajinu. Jedná se o prostor se svými typickými tradicemi, architekturou apod. Časem se ale vzhled českého venkova změnil a s tím se změnila i sociální struktura venkovského obyvatelstva. Sociální struktura venkova byla postupně ovlivňována několika historickými událostmi, což zanechalo stopy i na jeho dnešní sociální struktuře.

První část této bakalářské práce se věnuje pojmům, které souvisí s tématem práce. Nejprve je vysvětlen pojem sociální struktura a s ní spojené pojmy, jako je sociální stratifikace, sociální mobilita, sociální status apod. Dalším důležitým pojmem, který je čtenářům vysvětlen, je pojem venkov. Ten v dnešní době nelze jednoduše vymezit, jelikož pojetí venkovského prostoru je různorodé. Zmíněn je také program pro rozvoj venkova, který podporuje dnešní venkovské obce a snaží se udržovat jejich hospodářský rozvoj a mimo jiné se také snaží vytvářet nová pracovní místa, kterých je ve venkovských obcích stále málo. Vývoj sociální struktury venkovského obyvatelstva je v této práci popisován v jednotlivých historických obdobích od 2. poloviny 19. století. Tedy od období přechodu z feudálního režimu na kapitalistický, přes první i druhou světovou válku, vládu komunistické strany a následný rok 1989, až po vstup České republiky do Evropské unie.

Druhá část této práce zhodnocuje dnešní sociální strukturu venkovského obyvatelstva na základě získaných dat z Českého statistického úřadu a Ministerstva práce a sociálních věcí. Data jsou zpracována do jednotlivých tabulek a grafů. Sociální struktura je hodnocena podle základních ukazatelů sociální struktury obyvatelstva, jako je například vzdělání, zaměstnanost, demografický vývoj, struktura domácností nebo vyjížďka do zaměstnání a škol.

2 CÍL PRÁCE A METODIKA

Cílem této bakalářské práce je pomocí rešerše odborné literatury zhodnotit sociální strukturu obyvatel českého venkova. Práce se má zaměřovat nejprve na základní pojmy, které souvisí s tématem. Dále je cílem této práce zaměřit se na vývoj zemědělství a sociální struktury českého obyvatelstva od poloviny 19. století. a popsat jednotlivé etapy, které s tímto vývojem souvisí.

V praktické části bude cílem zabývat se zhodnocením současné struktury venkovského obyvatelstva na základě velikostních skupin obcí. Hodnocení bude vycházet z jednotlivých ukazatelů sociální struktury obyvatelstva a bude provedeno na základě porovnávání veřejných údajů Českého statistického úřadu získaných ze sčítání lidu, domů a bytů z roku 2001 a 2011. Použité budou také údaje z Ministerstva práce a sociálních věcí. Následně budou z výsledků tohoto hodnocení vyvozeny změny sociální struktury venkovského obyvatelstva a jejich dopad na podnikání na venkově a na rozvoj venkova.

LITERÁRNÍ PŘEHLED

3 SOCIÁLNÍ STRUKTURA

Sociální struktura (také můžeme hovořit o struktuře společnosti nebo struktuře sociálního systému) charakterizuje sociální systém a ukazuje nám, čím se jednotlivé společnosti odlišují a v čem jsou jiné. Sociální struktura představuje síť vztahů, která spojuje části a členy společnosti dohromady. Jednotliví jedinci jsou touto sítí vztahů vzájemně propojeni, ať chtějí nebo nechtějí. Sociální struktura zařazuje každého jedince ve společnosti na určité místo. Jedinec vždy někam patří, má určité postavení a zaujímá různé společenské pozice (Buriánek, 1996). Sociální struktura se z časového hlediska mění velmi pomalu. Je tedy neměnná, mění se pouze její obsazenost lidmi, jejich věk, sociální postavení, zaměstnání apod. Jedná se o dlouhodobé pozorování společnosti (Základy sociologie, 2016 a).

3.1 Stratifikace a stratifikační systémy

Podle A. Giddense (2013, str. 397) můžeme sociální stratifikaci definovat jako: „*strukturovaný systém nerovnosti panujících mezi konkrétními skupinami osob*“. Navrhuje, abychom si představili stratifikaci jako geologické vrstvy zemského povrchu, kdy ta nejvíce zvýhodněná vrstva je nahoře, a naopak znevýhodněné vrstvy se nachází dole. Sociální stratifikace je tvořena třemi základními dimenzemi. Patří sem moc, prestiž a materiální zabezpečení.

Stratifikační systémy lze rozdělit z historického hlediska na čtyři skupiny a to: otrokářství, kastovní systém, stavy a třídy.

3.1.1 Otrokářství

Otrokářský systém je považován již za extrémní formu stratifikační nerovnosti. Jak již samotný název napovídá, jde především o dobu, kdy byly lidé vlastnictvím těch druhých. Otroctví bylo například rozšířeno v USA. Konec otroctví nastal ve chvíli, kdy se začali bouřit nejenom samotní otroci, ale také lidé, kterým to přišlo nemorální. Také se ukázalo, že otroctví nebylo příliš hospodářsky efektivní. V krajních případech se můžeme setkat s otroctvím i dnes, a to i přesto, že je ve všech zemích ilegální (Giddens 2013, str. 399).

3.1.2 Kastovní systém

Giddens (2013, str. 400) označuje kastovní systém jako společnost, kde má jednatel své sociální postavení již dané od narození. Narodí se do tzv. kasty, ve které je nucen žít a nemůže se z ní vymanit. Setrvává v ní tedy až do konce svého života. Do jaké kasty daný jedinec bude patřit, se odvozuje od osobnostních rysů, které vznikají již při narození a nejsou ovlivnitelné. Může to být například náboženství rodičů nebo barva pleti. Mezi kasty je také zakázáno udržovat jakékoliv bližší vztahy. Například sňatky jsou povoleny pouze v rámci dané kasty, aby byla zachována čistota kasty. Kastovní systém je typický například pro hinduisty.

3.1.3 Stavy

Jedná se o stratifikační systém, který rozděluje společnost podle jejich moci, nikoliv majetku a bohatství. Stavy jsou typické pro feudální Evropu, kdy se společnost dělila na nejvyšší šlechtu, duchovenstvo, prostý lid (řemeslníky, obchodníky apod.) a poddané. Na rozdíl od kastovního systému je ve stavovském systému možnost přecházet z jednoho stavu do druhého, například povýšením. Je dokonce i povoleno uzavírat sňatky mezi jednotlivými vrstvami (Základy sociologie, 2016 b).

3.1.4 Třídy

Tento stratifikační systém se týká dnešní moderní společnosti, kdy jsou rozdíly mezi jednotlivci vymezeny především jejich bohatstvím a postavením ve společnosti. Na třídním postavení se ale mohou podílet také v určité míře schopnosti. Výhodou tohoto systému je především, že jednotlivé třídy mohou mezi sebou uzavírat sňatky a navazovat vztahy. Také je možnost přestupu z jedné třídy do druhé. Nejsou zde žádná omezení zákonem nebo náboženstvím (Základy sociologie, 2016 b).

3.2 Sociální mobilita

Se stratifikačním systémem je úzce spojena i sociální mobilita. Jednoduše lze říci, že sociální mobilita je posun jednotlivce z jedné pozice do druhé. Pokud se jedná o posun nahoru či dolů, mluvíme o sociální mobilitě vertikální. Vzestupná mobilita znamená, že u jedince sledujeme třeba nárůst majetku, finančních prostředků nebo jeho sociálního statusu. Opak je potom sestupná mobilita, kdy dochází k přímému opaku. To znamená, že jedinec například klesne na nižší pozici v práci nebo dokonce ztratí zaměstnání úplně. Sociální mobilita může být také ale horizontální, kdy jednatel v rámci jedné úrovně přechází z jedné pozice do druhé. Příkladem může být například změna občanství, sňatek nebo změna bydliště. Vertikální a horizontální mobilita se často projevují společně. Příkladem může být třeba povýšení zaměstnance a zároveň jeho přesunutí na jiné pracoviště v jiném městě či státě. (Giddens 2013, str. 421).

Dalším rozdělením sociální mobility je rozdělení na intragenerační a mezigenerační (intergenerační) sociální mobilitu. Intragenerační mobilita se vztahuje pouze na daného jedince v rámci jeho života. Takže jakým způsobem se pohybuje v průběhu jeho pracovní kariéry. Mezigenerační mobilita se zaměřuje na změny postavení ve srovnání s jejich předky. Tedy například, jak často si potomek zvolí stejné povolání jako jeho rodič nebo prarodič apod. (Machonin a Tuček, 1996, str. 141).

3.3 Sociální pozice a role

Společnost je tvořena různými sociálními pozicemi, které jejímu držiteli poskytují určité povinnosti a práva. Znamená to tedy, že od každé sociální pozice člověk očekává dané chování, které bude držitel konat. Tomuto očekávanému chování říkáme sociální role (Kubátová, Znebežánek, 2008, str. 54).

Ve své knize Kubátová a Znebežánek (2008, str. 53) tvrdí, že sociální role je: „*typickou reakcí (chováním) na typické očekávání. Sociální role je tedy chování vyplývající z očekávání druhých.*“ Příkladem může být například číšník v restauraci, od kterého čekáme, že nám přinese jídlo a obslouží nás. Naopak on od nás, jako do hostů, bude očekávat, že si něco dáme a následně zaplatíme. Naopak od číšníka nemůžeme očekávat, že nám objednané jídlo i uvaří, to je už sociální role kuchaře.

3.4 Sociální status

Majerová (2000, str. 34) dle tvrzení Giddense říká, že sociální status je spojený s prestiží a určitým stylem života, který se od lidí s určitým statusem očekává. Dále Majerová (2000, str. 34) uvádí, že sociální status je postavení ve společnosti, se kterým se člověk již rodí (muž/žena) nebo jej postupně získává (student).

Sociální status úzce souvisí se sociální rolí. Určitý sociální status totiž zahrnuje několik sociálních rolí. Například sociální status studenta zahrnuje sociální roli spolužáka, dcery/syna, žáka apod. (Základy sociologie, 2016 a).

3.5 Sociální skupiny

Podle Kubátové a Znebejánka (2008, str. 56, Petrusek 1985) jsou lidská seskupení rozdělována do dvou skupin, tedy na soubory a pospolitosti. Soubory (agregáty) vysvětlují jako seskupení lidí, kteří mají společný určitý znak, ale nevyskytuje se mezi nimi žádný vztah. Soubory jsou tedy například lidé s hnědými vlasy, lidé vyšší než 170 cm nebo lidé se stejným zaměstnáním. Pospolitost je naopak takové seskupení lidí, mezi kterými panuje jistá sociální vazba – vztah. Pospolitosti můžeme následně dělit na různé kategorie, a to například na formální, neformální, primární nebo sekundární.

4 VENKOV

Venkov tvoří velkou část našeho státu již od úplného počátku. V minulosti se postupně některá sídla stala, díky své strategické poloze nebo bohatství, většími. Tak se z nich stala města – tedy přímý opak venkova.

Definovat venkov lze několika způsoby a není jednoduché přijít na přesné vymezení. Tak jako město, tak i venkov má své charakteristické znaky, které se však postupem času mění (Majerová 2009, str. 15).

Podle Šindlářové (1997, str. 11) nelze venkov zcela určovat podle počtu obyvatel, i když podle statistické metodiky jsou považovány za venkov všechny obce s méně než 2000 obyvateli. Šindlářová (1997, str. 11) tedy říká, že více než na počtu obyvatel, záleží především na charakteru daného sídla. K venkovu řadíme i útvary, které jsou rozptýlené v prostoru kolem obce. Jsou to např. louky, lesy, mosty, cesty apod.

Obecně můžeme tedy venkov definovat jako prostor s nízkou hustotou osídlení, orientovaný převážně na zemědělství a přírodu, se specifickými stavbami a odlišným způsobem života (Majerová 2009, str. 15).

Venkov je se zemědělstvím velmi úzce spojen. Zemědělství je tradiční činností již od 9. - 10. století př. n. l. Jedná o činnost, která nám trvale poskytuje obživu a je nezbytnou a velmi důležitou součástí našeho života. Zemědělství je velmi důležité také pro tvorbu krajiny. Tak jako jsou úzce spjaty pojmy venkova a zemědělství, tak úzce je spjata i jejich sociologie. Dnes už mnozí sociologové spojují sociologii venkova a sociologii zemědělství v jednu vědu. Šindlářová (1997, str. 12) však tvrdí, že sociologie zemědělství je paralelou k sociologii průmyslu a sociologie venkova je protějškem k sociologii města. Každá totiž zkoumá jiné odvětví, i když jsou si velmi blízké. Sociologie zemědělství se zaměřuje na strukturu zemědělského obyvatelstva, organizaci zemědělských činností nebo na sociální funkce zemědělství. Naopak sociologie venkova řeší otázky suburbanizace, urbanizace, demografie a geografie, které ovlivňují obyvatelstvo na venkově, a zaměřuje se na spoustu dalších otázek.

4.1 Program rozvoje venkova ČR

Program pro rozvoj venkova je zaměřen především na podporu, ochranu a obnovu ekosystémů, které jsou závislá na zemědělství. Dalším cílem jsou investice pro inovace zemědělských podniků, péče o krajinu a snaha snižovat negativní dopady zemědělství a lesnictví na životní prostředí. Podporuje také vstup mladých lidí, vytváření nových pracovních míst a zvyšování hospodářského rozvoje na venkově. Řídícím orgánem projektu je Ministerstvo zemědělství. (DotaceEU.cz, 2012)

Cíle, které jsou stanoveny pro rozvoj venkova na období 2014-2020, jsou vyjádřeny několika prioritami, které jsou platné pro celou Evropskou unii. Mezi tyto priority patří:

- podpora předávání znalostí a inovací v zemědělství, lesnictví a ve venkovských oblastech,
- zvýšení životaschopnosti zemědělských podniků, podpora inovativních zemědělských technologií a udržitelného obhospodařování lesů,
- podpora zpracovávání zemědělských produktů a jejich uvádění na trh, dobrých životních podmínek zvířat,
- obnova, zachování a zlepšení ekosystémů souvisejících se zemědělstvím a lesnictvím,
- podpora účinného využívání zdrojů,
- podpora sociálního začleňování, snižování chudoby a hospodářského rozvoje na venkově (eAGRI.cz, 2017).

V programu pro rozvoj venkova je užívaná metoda LEADER (Propojení rozvojových aktivit a venkovské ekonomiky). Jedná se o metodu, která se snaží zapojit místní subjekty, pro rozvoj venkova. Metodu LEADER používají především místní akční skupiny (MAS), které tvoří především zástupci obcí, neziskové organizace, samotní občané nebo místní podnikatelé. Spolupracuje tak společně veřejný, soukromý i neziskový sektor (Ekoregion Úhlava, 2010).

4.2 Urbanizace a suburbanizace

Hlavním znakem urbanizace je stěhování venkovského obyvatelstva do měst. Tento proces má za následek zvyšování kapacity obyvatelstva ve městech a zároveň snižování kapacity obyvatelstva na venkově. V každém státě urbanizace probíhala různě. Ve vyspělých zemích se urbanizace rozvíjela díky industrializaci již v průběhu 19. století, a postupně svůj růst zpomalovala, až došlo k úplnému zpomalení, až stagnaci. Naopak u rozvojových zemí byla, kvůli pozdější industrializaci, míra urbanizace pomalejší a její nástup probíhal pozvolněji. Dnes města v rozvojových zemích rostou výrazným tempem. Míra urbanizace je v jednotlivých částech světa různá. V Evropě se jedná především o rozdíly mezi jižní a západní Evropou. Západní Evropa má více městské populace než státy jižní Evropy (is.mendelu.cz, 2016).

Jednou z variant urbanizace je suburbanizace. Suburbanizace znamená přesun městského obyvatelstva do okrajových městských částí a do okolních venkovských obcí. Suburbanizace zahrnuje také například ekonomický, stavební nebo společenský rozvoj. V důsledku suburbanizace vznikají tzv. satelitní městečka neboli suburbia. Vznikat ale mohou také průmyslové zóny nebo nákupní střediska. Tyto útvary pak členíme na lokality komerční (pracovní a obslužná) a rezidenční (obytná). (Ouředníček, 2014).

5 VÝVOJ SOCIÁLNÍ STRUKTURY OBYVATEL ČESKÉHO VENKOVA OD POLOVINY 19. STOLETÍ

Vývoj sociální struktury českého venkova můžeme rozdělit do několika historických období, které ji výrazně ovlivnily. Jednotlivá období jsou popsána a rozebrána v následujících kapitolách, které se zabývají změnami v sociální struktuře od druhé poloviny 19. století až po současnost.

5.1 Průmyslová revoluce v roce 1830 a nástup kapitalismu

Industrializace neboli tak zvané zprůmyslnění, které v Česku probíhalo od 2. poloviny 19. století je proces, kdy se společnost mění postupně ze zemědělské na průmyslovou. Zemědělská a ruční výroba tedy postupně ustupují do pozadí a přechází se na strojní velkovýrobu. Rozmach mechanizace, zjednodušování zemědělských činností a rozvoj průmyslových hnojiv, zapříčinil výrazné snížení počtu pracovních sil v zemědělství a člověk tak byl postupně nahrazován mechanikou. Industrializace se také začala postupně projevovat ve zpracování zemědělských produktů. Začaly se budovat cukrovary, lihovary a mlýny. Díky rozvoji železniční dopravy bylo také snadnější obchodování s produkty a bylo tak i umožněno uzavírání obchodů na vzdálenějších trzích, což velmi ovlivnilo samotnou produkci (Novotná et al., 2011).

Industrializace také vytvořila ekonomický základ pro vznik první demografické revoluce, která se projevila zvýšením počtu obyvatel, a to díky snížení úmrtnosti a přetrvávající porodnosti. Významným byl ale také pokrok hygieny a medicíny. První demografická revoluce v České republice probíhala zhruba od roku 1830-1930 (Chludilová, 2015).

Šindlářová (1997, str. 14) mezi pozitiva industrializace řadí především zvýšenou kvalifikaci zemědělců, vyšší produktivitu práce a celkově větší otevřenost a srovnatelnější pracovní podmínky. Vyzdvihuje ale také negativní dopady industrializace, a to především investiční náročnost, ale také dopady na životní prostředí (půda, voda, krajina), což se promítá i do současného problému, jelikož životní prostředí je v dnešní době velmi diskutovaným a probíraným tématem.

Rozmach industrializace je úzce spojen s nástupem kapitalismu. Revoluční rok 1848, kdy byla zrušena roboty a poddanství, měl výrazný vliv na podnikání v zemědělství a zemědělskou výrobu, jelikož opuštěním od feudálního systému a jeho hospodářských vztahů se otevřel prostor pro nastupující kapitalismus. Kapitalistický způsob zemědělské výroby byl založen především na volném trhu. Oproti minulému feudálnímu způsobu zemědělské výroby šlo o velký pokrok a přínos. Rok 1848 byl tedy impulsem pro již dlouhou dobu připravovaný nástup kapitalismu. To, jakým způsobem a jak dlouho byl feudalismus odstraňován, záviselo na hospodářských a politických poměrech jednotlivých zemí. Proto v roce 1848 nebyla v Evropě úroveň zemědělství stejná. Nejvyšší rozvoj byl v západních zemích, které se od feudalismu oprostily dříve (Beranová a Kubačák, 2010).

Pronikání kapitalismu do zemědělství mělo za následek odchod venkovského obyvatelstva do průmyslových měst. Drobní zemědělci byli vytlačováni z půdy a postupně byl upevňován pachtýřský systém v zemědělství. V té době měli nejvyšší moc na venkově velcí vlastníci půdy. Nejpočetnější však byly skupiny drobných zemědělců, pachtýřů a zemědělského dělnictva. V tomto období se výrazně změnilo sociální a hospodářské postavení rolnictva a osvobození z feudálního útluaku pozitivně působilo na životy poddaných. Kapitalismus umožnil rozvoj výrobních sil rolnických hospodářství a vytvořil lepší podmínky pro další rozvoj zemědělství. Avšak kapitalismus nemohl vyřešit problém sociálního postavení rolnictva a jeho poměr k půdě. Rozvoj výrobních sil, které se projevovaly i v rolnické malovýrobě, byly také ovlivňovány novými vynálezy, lepším obděláváním půdy, šlechtěním a vylepšenou zemědělskou technikou. S tímto hospodářským rozvojem souviselo i rozvrstvení tehdejšího venkovského obyvatelstva, které se vyvíjelo jinak v úrodných krajích a jinak v krajích méně úrodných. Společenské složení tehdejší české vesnice bylo různorodé a proměnlivé. Vyšší postavení mívali většinou sedláci tedy starousedlíci. Dále kromě sedláků vesnickou obec tvořily i další vrstvy, kam patřili chalupníci, domkáři, rodiny podruhů a čeledínové.

Kapitalismus postupně začal ovlivňovat venkovské obyvatelstvo po stránce ekonomické a majetkové poměry i hospodářské zájmy jednotlivých sociálních skupiny začaly být různé (Beranová a Kubačák, 2010).

5.2 Vývoj koncem 19. století a začátkem 20. století

Důsledky industrializace a kapitalismu se začaly projevovat a lidé začali nový režim, který přinesl na venkov spoustu změn, kritizovat. Proto mezi obyvatelstvem začalo docházet k idealizaci feudalismu. V tomto období byla také založena Agrární strana, která měla sjednotit rolnictvo a politicky tak posílit zemědělce, a to především v jejich ekonomických zájmech (Šindlářová 1997, str. 18).

Přelomem 19. a 20. století rostla mezi zemědělci jak nerovnost sociální, tak i nerovnost v oblasti vlastnictví. Sociální struktura venkovského obyvatelstva byla tedy hlavně ovlivněna vlastnictvím půdy. Tato sociální struktura se držela až do vzniku československého státu. Sociální struktura se měnila především dědictvím, pronájmem nebo prodejem (Majerová 2000, str. 107).

Níže uvedená tabulka potvrzuje nerovnoměrnost v rozložení vlastnictví půdy. Zhruba 68 % byli držitelé půdy, kteří vlastnili pozemky do velikostí 2 ha, což zabíralo necelých 6 % z celkové zemědělské plochy. Především se jednalo o rodinné statky a hospodářství, kde pracovali především členové rodiny. Naopak asi 0,2 % byli velkostatkáři, kteří vlastnili pozemky, které činili více než 37 % z celkové výměry zemědělské půdy.

Tab. č. 1 - Počet držitelů půdy a struktura hospodářství v roce 1896

Velikostní skupina	Počet držitelů (%)	Plocha (%)
do 2 ha	68,4	5,7
2 – 5 ha	12,6	6,8
5 – 20 ha	14,3	26,2
20 – 50 ha	4,2	20,0
50 – 100 ha	0,3	3,7
nad 100 ha	0,2	37,6
Celkem	100	100

Zdroj: Šindlářová, 1997

5.3 Válečné období a situace mezi světovými válkami

Šindlářová (1997, str. 19) uvádí, že z poválečného stavu se zemědělství vzpamatovávalo delší dobu. Předválečné úrovně dosáhlo až v roce 1925. Ale i přes ekonomický rozvrat, který nastal během první (i druhé) světové války, zažívalo zemědělství během obou válek výrazné zvýšení prestiže, jelikož během válečné doby bylo nejdůležitějším cílem produkovat potraviny. Ty byly v té době dražší než obvykle.

Během obou válek se také migrace obyvatelstva z venkova do města zcela zastavila, jelikož se během války venkov jevil mnohem bezpečnějším místem než města, která byla mnohem častěji bombardována (Novotná et al., 2011).

V meziválečném období především díky industrializaci, odčerpávání pracovníků do průmyslu a migraci do měst, začal počet zemědělského obyvatelstva v Česku rapidně klesat (Novotná et al., 2011). Slezák (1968, Šindlářová 1997, str. 20) uvádí, že v období od roku 1890-1900 činil úbytek 15 444 osob. V letech 1921-1930 se již jednalo o úbytek v rozsahu 47 530 osob. Výsledkem byl zánik několika tisíců hospodářství.

Vznik československého státu v roce 1918 provázal velmi významný politický počín, který zemědělství ovlivnil ve velkém rozsahu. Jednalo se o tak zvanou první pozemkovou reformu, jejímž cílem bylo především spravedlivější rozdělení pozemků a posílení ekonomické soběstačnosti (Majerová 2000, str. 110). Příznivý vývoj zemědělství a ekonomické situace zemědělských pracovníků však netrval příliš dlouho. V 30. letech 20. století světová hospodářská krize postihla naše zemědělce v různých odvětvích. Nejvíce se však projevila na příjmech zemědělců, což způsobilo, že zemědělci nemohli dále financovat své usedlosti. Slezák uvádí (1991, v Šindlářová, str. 20), že: „za šest krizových let (1930-1935) zaniklo více zemědělských usedlostí, než za celou druhou polovinu 19. století.“

V období před druhou světovou válkou bylo pro venkov typické, že většina zaměstnanců a dělníků za prací dojíždělo. Zvýšila se tak i mobilita venkovského obyvatelstva. (Šindlářová 1997, str. 21) Jak vypadalo složení zemědělského obyvatelstva v 30. letech ukazuje následující tabulka.

Tab. č. 2 – Sociální struktura venkovského obyvatelstva v 30. letech 20. století

Dělníci a řemeslníci	40-50 %
Drobní rolníci	20-25 %
Střední rolníci	12-16 %
Zaměstnanci	9-15 %
Živnostníci	4-10 %
Velkostatkáři	3-6 %

Zdroj: Slezák, 1968 (v Šindlářová, 1997)

5.4 Vývoj zemědělství a venkova po II. světové válce

Beranová a Kubačák (2010, str. 373) zdůrazňují, že po roce 1945 vývoj zemědělství, a tak i vývoj sociální struktury na venkově, silně ovlivňovaly politické změny. Stále častěji docházelo k omezování demokracie a stát se stále více snažil řídit zemědělskou výrobu. Beranová a Kubačák (2010, str. 373) říkají, že jednou z důležitých skutečností, která ovlivnila dění na venkově, bylo vítězství Komunistické strany Československa (KSČ) v parlamentních volbách a její následné převzetí politické moci v roce 1948. KSČ tak převzala ministerstvo zemědělství a začala uskutečňovat změny ve vlastnictví zemědělské půdy v rámci poválečné pozemkové reformy, kdy se ujmula rozdávání pozemků, které dříve patřily Němcům a snažila si tak získat nejenom drobné rolníky a bezzemky, ale většinu venkovského obyvatelstva.

Poválečnou pozemkovou reformu lze podle Beranové a Kubačáka (2010, str. 377) rozdělit do tří časových etap:

- I. Konfiskace, rozdělení a osídlení půdy Němců a zrádců
- II. Revize první, předválečné pozemkové reformy (provedena během roku 1948)
- III. Nová pozemková reforma, uzákoněná po únoru 1948

Podle Šindlářové (1997, str. 23) výsledkem těchto změn bylo neustávající snižování počtu pracovních sil v zemědělství, změna struktury vlastnických vztahů a zvýšená migrace zemědělského obyvatelstva pryč z venkovských sídel.

Podle Pospěcha (2014, str. 37) byla velmi významná první etapa pozemkové reformy, a to odsun velkého počtu Němců a zrádců z českého pohraničí a následná konfiskace jejich půdy. Tato etapa trvala zhruba do léta roku 1946 a výrazně ovlivnila zemědělství a

také sociální strukturu venkovského obyvatelstva. Pospěch (2014, str. 37.) také vysvětluje, že tento čin měl za následek vysídlení mnoha venkovských obcí, což způsobilo nejen rapidní snížení počtu venkovského obyvatelstva, ale také snížení zemědělské výroby. Podle Majerové (1997, str. 95) dosídlování probíhalo dramaticky, jelikož přiděly půdy, která dříve patřila německým obyvatelům, byly velmi malé (maximálně do 13 ha), což nebylo mnoho pro uživení rodiny. K tomu byl o konfiskovaný majetek velký zájem, protože většina lidí si stále pamatovali na nedostatek jídla, který panoval během války. Pro mnoho rodin nabytí tohoto majetku znamenalo sociální postup výše. Důsledky odsunu Němců také způsobily velké změny v horizontální i vertikální sociální struktuře obyvatel pohraničního venkova. Majerová (1997, str. 96) uvádí, že většinu konfiskované zemědělské půdy získali zemědělstí dělníci a malí rolníci. Čeled' zemědělských dělníků však vymizela a většina z nich se stala středními rolníky nebo odešli pracovat do průmyslu. Část malých rolníků se díky konfiskaci také dostala do skupiny středních rolníků. Nejsilnější sociální skupinou se tak stali střední rolníci, kteří tehdy vlastnili více než 51 % zemědělské půdy.

Další zásah do vlastnictví půdy proběhl na podzim 1946, kdy se začala připravovat druhá etapa poválečné reformy. KSČ požadovala revizi provádění předválečné pozemkové reformy. Vlastníkům půdy se tak měla odebrat půda nad 150 ha zemědělské nebo 250 ha veškeré půdy, která jim byla ponechána v prvorepublikovém období. Druhá etapa pozemkové reformy zasáhla především církevní, statkářskou a velkostatkářskou půdu českých vlastníků. Nejednalo se ještě o úplnou likvidaci velkostatkářské a statkářské půdy, ale o další zásah do vlastnictví půdy (Beranová a Kubačák, 2010, str. 380).

Třetí, a zároveň poslední etapou, poválečné pozemkové reformy byla tzv. nová pozemková reforma. Soukromým zemědělcům, kteří hospodařili od 50 do 250 ha půdy, bylo jejich vlastnictví zmenšeno na výměru 50 ha půdy. Jednalo se o maximální výměru, která mohla být ve vlastnictví jednoho vlastníka, tedy ve vlastnictví jedné rodiny. Podmínkou k ponechání této zmenšené výměry však byla nutnost toho, že vlastník na dané půdě osobně hospodaří. V případě, že tomu tak nebylo, byla půda vykoupena beze zbytku. Reformě tedy podléhaly také všechny propachtované pozemky, které byly vykoupeny bez ohledu na jejich výměru. Zemědělcům byla půda odebrána s tím, že finanční náhradu za půdu získají dodatečně. K vyplacení náhrady však nikdy nedošlo a jejich majetek získal stát. Zemědělci ztratili veškerá vlastnická práva a byli nuceni opustit

zemědělské usedlosti a z vesnic odejít. Výsledkem této pozemkové reformy byla změna struktury vlastnických vztahů k půdě a také se začínala postupně měnit struktura zemědělských podniků (Beranová a Kubačák, 2010, str. 381).

5.4.1 Etapy sociální struktury zemědělského obyvatelstva

Podle Buriana (1984, v Šindlářová 1997, str. 24) lze rozdělit změny sociální struktury zemědělského obyvatelstva po druhé světové válce do několika fází.

- I. fáze 1949 – 1960 – období kolektivizace
- II. fáze 1960 – 1970 – období stabilizace družstev
- III. fáze 1970 – 1980 – období koncentrace, integrace a specializace
- IV. fáze 1980 – 1989 – období efektivnosti podniků

5.4.1.1 Období kolektivizace

Majerová (1997, str. 98) uvádí, že v některých vesnicích byl značný počet družstev, která pokračovala ve své činnosti již z předválečné doby. V některých vesnicích bylo však družstev více, a ty si navzájem konkurovala (např. zemědělská-výrobní, rybníkářská, lesní, strojní apod.) Proto byl v roce 1949 schválen zákon „O jednotných zemědělských družstvech“ (JZD). Díky tomuto zákonu došlo k přetvoření či sloučení dosavadních různých zemědělských družstev v družstvo jednotné. Výsledkem mělo být snížení konkurence mezi družstvy v obci, a zabránit zániku těch méně produktivních. Členem JZD se mohl stát každý zemědělec od 16 let, a to podle svého dobrovolného uvážení. Zájem o kolektivní hospodaření však byl příliš nízký. Proto už téhož roku nastala první vlna kolektivizace prosazující společné obdělávání půdy. Na schůzích, které byly pořádány na podporu kolektivizace, projevovali především střední rolníci odpor nebo se na schůze nedostavovali. I přes tento odpor se v některých místech nová družstva povedlo postavit. Členové byli převážně komunisté s menšími pozemky a bývalí zemědělství dělníci. V blízké době ale hodně rolníků družstvo opustilo. Proto souběžně probíhala akce třídního boje na vesnicích, jejímž hlavním nástrojem byl tržní rozpis dodávek a výkup výrobků. Dalším nástrojem byl například nucený výkup strojů a zákaz zaměstnávání pomocné síly. Pro většinu rolníků bylo plnění dodávek nad jejich síly a zvládali je plnit jen na úkor jejich vlastní spotřeby. Postupně se předpisy dodávek zvyšovaly a s tím rostl

i počet rolníků, kteří je odmítali podepisovat. Za neplnění těchto požadavků bylo v roce 1949 potrestáno 50 248 rolníků. Tresty byly udělovány ve formě vězení nebo vysokých pokut. I přesto byl vstup do družstva oficiálně propagován za zcela dobrovolný. Kolektivizace postupně vedla k úplné likvidaci soukromého vlastnictví. To se ale nedělo naráz, ale postupně za pomoci čtyř typů družstev.

Šindlářová (1997, str. 23) uvádí, že druhá vlna kolektivizace probíhala během let 1955-1958, kdy k jejímu konci v roce 1959 byla JZD vybudována více než v 80 % obcí. Družstva se ale potýkala s velkým nedostatkem pracovníků, techniky a prostředků. Pracovníci byli staršího věku, převažovaly ženy a kvalifikace pracovníků nebyla kompetentní k vykonávané práci. Proto byl také vykonáván intenzivní nábor mládeže do zemědělství. Vznikaly také nové fakulty se specializovaným zaměřením.

Nápor na rolníky, aby vstoupily do družstev, byl stále větší. Během tří let bylo skoro čtvrt milionů rolníků donucením přesvědčeno, aby vstoupili do družstev. Zbylí soukromě hospodařící rolníci byli postihnuti formami nátlaku, kterými byl tzv. nucený pacht a nucená výměna pozemku. Bohužel proti těmto nátlakům byli již rolníci bezmocní. Většina rezignovala a vstoupila do JZD, zbytek rolníků se bouřil proti státní moci. Ti však byli následně vystaveni různým postihům a teroru (Majerová, 1997).

Níže uvedená tabulka jasně vyobrazuje, že v roce 1960 na konci procesu kolektivizace bylo vybudováno 10 816 JZD s průměrnou velikostí 420 ha. V následujících letech se počet JZD snižoval, ale jejich průměrná velikost se postupně zvyšovala. To bylo zapříčiněno následným spojováním jednotlivých zemědělských družstev ve větší podniky.

Tab. č. 3 - Vývoj počtu JZD v Československu

Rok	Počet družstev	Průměrná velikost 1 družstva v ha
1950	1 873	317
1960	10 816	420
1970	6 200	638
1980	1 722	2 486
1989	1 660	2 592
1990	1 749	2 454
1991	2 083	2 059
1992	2 158	1 975

Zdroj: Beranová a Kubačák, 2010, str. 393

5.4.1.2 Období stabilizace družstev

Po období kolektivizace následovalo období stabilizace družstev, které probíhalo v letech 1960-1970. I přesto, že počet zemědělských pracovníků stále klesal, situace po združstevňování se postupně stabilizovala. Docházelo ke slučování JZD, jehož hlavním důvodem byla snaha o zvýšení efektivního hospodaření družstev. Nakonec i přes násilnou cestu, kterou bylo združstevňování prosazováno, se zemědělské družstevnictví vžilo a ekonomika JZD se začala pozitivně vyvíjet (Beranová a Kubačák, 2010 str. 404).

Šindlářová (1997, str. 25) uvádí, že skoro 1/5 pracovníků v JZD měla v 60. letech 20. století více než 60 let a průměrný věk pracovníků v JZD (46,3 let) byl až o 10 let vyšší než průměrný věk průmyslových pracovníků. Změny nastaly také ve struktuře podle klasifikace, jelikož specializace začala postupně pronikat i do zemědělství. Začal se tedy zvyšovat podíl absolventů středních a vysokých škol, kteří se uplatňovali nejen v zemědělské prvovýrobě.

Podle Pospěcha (2014, str. 39) také došlo v 60. letech 20. století konečně ke sblížení města a venkova, kdy se vláda pokoušela srovnat životní podmínky ve městě a na venkově. Následkem byl export městské kultury na venkov.

5.4.1.3 Období koncentrace, integrace a specializace

Šindlářová (1997, str. 26) uvádí, že třetí etapa, která nastává začátkem 70. let 20. století, je nazývána obdobím gigantomanie, což znamenalo rozšíření velkých lánů ještě ve větší a vznik velkokapacitních objektů živočišné výroby. Výsledky tohoto jednání se samozřejmě začaly projevovat nejvíce na životním prostředí. Díky velikosti podniků se také komplikuje jejich řízení a nastává odcizení a snížení identifikace pracovníků s podnikem. Také motivace pracovníků výrazně klesla. Klesat začala i životaschopnost obcí, které nebyly sídlem JZD. Rozmohlo se tedy ve velkém měřítku dojíždění pracovníků do zaměstnání. Počet zemědělských pracovníků opět klesl, ale jejich vzdělání se naopak zvýšilo. Počet zemědělských pracovníků s vysokoškolským nebo středoškolským vzděláním vzrostl.

5.4.1.4 Období efektivnosti podniků

Čtvrtou a zároveň poslední etapou bylo řešení efektivnosti zemědělských podniků v 80. letech 20. století. V této době nastává krize vyvolána zaměřením se na kvantitativní růst, které opětovně zvyšovalo ekologické problémy. Důsledkem bylo také snižování kvality potravinářských a zemědělských výrobků a zvyšování nákladů na jednotku produkce (Novotná et al., 2011). Šindlářová (1997, str. 28) také uvádí, že v této době růst vzdělaných pracovníků v zemědělství stále rostl a počet pracujících žen v JZD se postupně mírně snižoval.

Pospěch (2014, str. 39) také zmiňuje, že mezi lety 1969–1989 probíhalo na venkově období chataření a chalupaření. Tento fenomén velmi ovlivnil český venkov. V důsledku omezení veřejného života, které bylo v tomto období typické, se lidé stahovali do soukromí, a tak proběhla masová chalupářská „migrace“ na venkov. Venkov tak získal vedle své dominantní funkce, kterou byla produkce, také další vedlejší funkci, a to funkci rekreační. Venkov se tak stal prostorem pro volnočasové aktivity.

5.5 Transformace zemědělství po roce 1989

K velkým politickým změnám došlo právě koncem roku 1989, které vedly k pádu komunistického režimu. Tímto začalo období transformace české společnosti, která výrazně ovlivnila vývoj českého venkova a zemědělství. I když nový režim sliboval napravení křivd a rehabilitaci soukromého vlastnictví, většina lidí měli z dalších změn strach. I přesto, že byl socialistický model lidem vnucen, byli na něj po tak dlouhé době již zvyklí. Nikdo nevěděl, co transformační období a restrukturalizace zemědělských podniků přinese a jakým způsobem budou životy obyvatelstva ovlivněny (Majerová 2000, str. 143).

Díky transformaci mohli zemědělci znovu svobodně rozhodovat, avšak nejistota která panovala, je od soukromého hospodaření stále odrazovala. Zvyšovala se horizontální i vertikální mobilita, docházelo k ztrátám sociálních jistot a k diferenciaci sociální struktury podniků (Novotná et al., 2011).

V období transformace došlo k snížení počtu pracovních míst. Ekonomická situace podniků se zhoršovala. Příčinou byly vysoké ceny za paliva a energie a také vysoké náklady na výrobu. Obavy o ztrátu pracovního místa tak narůstaly. Početní stavy

pracovníků se nejdříve snížily o zaměstnance v důchodovém věku a sezónní pracovníky. Následovalo propouštění technicko-hospodářských pracovníků a časem se začala také vytrácet tzv. přidružená výroba (Šindlářová, 1997, str. 28 a Novotná et al., 2011).

Hledání nových pracovních míst pro zemědělské pracovníky nebylo nijak jednoduché, znamenalo to rekvalifikaci, rezignaci, stěhování nebo dojíždění za novým zaměstnáním. Jakékoliv řešení znamenalo přizpůsobení se, což nebylo pro zemědělské pracovníky nijak lákavé. Lidé nechtěli hledat práci mimo domov, na který byli zvyklí a který byl blízko jejich pracoviště. Někteří řešili ztrátu zaměstnání různými způsoby – soukromé podnikání, inzerce, důchody. V této době byla nezaměstnanost zemědělských žen dvojnásobná ve srovnání s mužskými pracovníky. Hledání nového zaměstnání příliš nepomohlo omezení veřejné dopravy, které zhoršilo dopravní situaci pro venkovské obyvatelstvo. Negativní dopad této situace postihl také dojížděku dětí do škol (Majerová 2009, str. 113-116).

Dle výzkumů zemědělci nejvíce pozitivně hodnotili změny, jako byly svobodné volby, možnost svobodného rozhodování, obnovení náboženství, konec vedoucí pozice KSČ a navrácení majetku vlastníkům (Majerová 2000, str. 147).

Nejdůležitější změny, které nastaly po roce 1989 a které výrazně ovlivnily venkov i zemědělství, lze shrnout následovně. Pozitivními kroky, jako bylo obnovení vlastnických práv, restituce a privatizace, došlo ke zlepšení situace v agrárním sektoru. Velmi pozitivní vývoj nastal také ve vzdělanostní struktuře zemědělských pracovníků, i když ve srovnání s ostatními vzdělanostními strukturami byla ta zemědělská stále o krok pozadu. Naopak negativním projevem v této době byl především výrazný pokles pracovníků v zemědělství, z toho vyplývající nezaměstnanost, a tak zvýšená obtížnost hledání nového zaměstnání a trvající disparita v příjmech zemědělců (Majerová 2005, str.79).

6 ČESKÝ VENKOV PŘED A PO VSTUPU DO EU

Po adaptaci na změny, které nastaly v 90. letech 20. století, měla následovat další velká změna, a to vstup České republiky do Evropské unie. Intenzivní příprava českého agrárního sektoru na vstup do EU probíhala již několik let před samotným vstupem. Česká republika začala postupně přijímat komunitární práva EU, začal fungovat program předvstupních podpor EU pro investice do zemědělství a rozvoje venkova, působení programu SAPARD na podporu venkova, byly založeny nové programy agro-environmentálních plateb a plateb LFA dle právního předpisu EU a byla podporována výroba biopaliv (Pospěch et al., 2014, str. 56).

Český venkov před vstupem do EU prošel výraznými změnami. Postupně migrační pohyb změnil směr z města na venkov a oblíbenost venkova a venkovské krajiny se zvyšovala. Venkov se pro obyvatele jevil více atraktivnější, ekologičtější, ekonomicky výhodnější a mnohem „přitažlivější“ než život ve městě. Počet obyvatel venkova se tak začal zvyšovat. A i přes velký pokles zemědělských pracovníků v 90. letech 20. století, naskytly se na venkově nové příležitosti a nová pracovní místa, a to především ve službách a obchodě. To ale nebylo úplně dostačující, a proto stále většina venkovských obyvatel cestovali za prací do větších měst. Na venkov lidé také stále více vyjíždějí za rekreací, turistikou a kulturou (Majerová 2003, str. 8).

Po vstupu do EU se zemědělské hospodaření začíná řídit pravidly Společné zemědělské politiky, která zahrnuje tři základní pilíře: jednotný trh, preference Společenství a finanční solidarita. Je zdůrazňována politika rozvoje venkova a jsou určeny dva fondy: Evropský zemědělský záruční fond a Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova. České zemědělství se také muselo přizpůsobit systému kvótního omezení zemědělské produkce (Bydžovská, 2017). Po vstupu do EU se také začíná rozvíjet ekologické zemědělství a agroturistika. Venkov se tak postupně stal atraktivní jak pro podnikatele, tak i pro veřejnost. O venkov, jeho přírodu a kulturní dědictví se projevuje čím dál tím větší zájem. Zvyšuje se snaha o udržení venkovského prostoru a jeho rozvoj.

MATERIÁL A METODIKA

7 ZÁKLADNÍ UKAZATELE SOCIÁLNÍ STRUKTURY OBYVATELSTVA

Venkovský prostor lze vymezovat různými způsoby. Lze jej vymezit například pomocí počtu obyvatel, hustoty zalidnění, podle charakteru sídel, využívání krajiny nebo podle vybavenosti obcí. Žádný z těchto způsobů vymezení venkova ale nemůže zcela přesně stanovit reálný venkov.

Tato práce vychází z přístupu vymezení venkova, který je založen na velikostních skupinách obcí. Je tedy závislý na počtu obyvatel. Většina české odborné literatury považuje venkovské obce za obce, které mají méně než 2 000 obyvatel. Tímto ukazatelem se také řídí veškeré zpracování a porovnávání údajů této práce. Nový zákon o obcích však používá pro vymezení venkovských obcí hranici 3 000 obyvatel, kdy v případě dosažení tohoto počtu obec může získat titul město. Jak bylo již zmíněno výše, tento přístup vymezení venkova nemusí být vždy zcela relevantní. Existují totiž sídla, která mají více než 2 000 obyvatel, a přitom dle svého charakteru jsou typickým venkovským sídlem. A naopak jsou i sídla, která svou architekturou a ekonomickou stránkou připomínají spíše městská sídla než ta venkovská, a přitom mají méně než 2 000 obyvatel. I přesto se ale ukazatel počtu obyvatel považuje za jasně definovaný ukazatel, který se díky své dostupnosti a pravidelné publikaci používá pro vymezení venkovských obcí nejčastěji. (Perlín, 2009).

V této práci jsou rozebírány základní ukazatele sociální struktury obyvatelstva jako je například demografické stárnutí a věková nebo vzdělanostní struktura. Využívána jsou především data zpracovaná Českým statistickým úřadem, která byla získána při sčítání lidu v letech 2001 a 2011.

Pro lepší orientaci ve velikostních skupinách slouží tabulka č. 1, která vymezuje kategorie venkovských obcí a měst podle počtu obyvatel. Z tohoto přehledu vychází většina komentářů uvedených u tabulek.

Tab. č. 1 – Vymezení velikostních skupin

Velikostní skupina	Kategorie	
Do 199	Velmi malé obce	Venkovské obce
200-499	Malé obce	
500-999	Střední obce	
1 000-1 999	Velké obce	
2 000-19 999	Malá města	Města
20 000-99 999	Střední města	
100 000 a více	Velká města	

Zdroj: vlastní zpracování

7.1 Počet obyvatel

Dle ČSÚ byl k 26.3.2011 zjištěn nárůst obyvatel v ČR o 206 500 obyvatel oproti roku 2001. V obou těchto letech proběhlo sčítání lidu. Tabulka č. 2 znázorňuje rozdíly mezi jednotlivými roky a ukazuje nám, že počet obyvatel se ve velmi malých a malých obcích od roku 2001 postupně snížil. Podle statistik ale bylo zaznamenáno, že každá devátá venkovská obce s méně než 500 obyvateli, byla v průběhu let 2001 a 2011 přesunuta do vyšší velikostní kategorie. Na první pohled se tedy sice zdá, že velmi malé a malé obce snížily svůj počet obyvatel, avšak právě tyto venkovské obce získaly počet obyvatel nejvíce a přesunuly se tak do vyšší velikostní kategorie. Počet obyvatel ve středních a velkých obcích se tak výrazně zvýšil. Celkově bylo zjištěno, že venkovské obce rostly intenzivněji než města (Bednářová, 2012).

Tab. č. 2 – Počet trvale bydlících obyvatel v ČR podle velikostních skupin obcí

Velikostní skupina obcí	Počet obyvatel (r. 2001)	Počet obyvatel (r. 2011)
Do 199	205 095	190 509
200-499	663 416	653 356
500-999	893 592	940 142
1 000-1 999	903 757	1 002 103
2 000-19 999	2 981 913	3 117 653
20 000-99 999	2 452 399	2 207 785
100 000 a více	2 129 888	2 325 012
Celkem	10 230 060	10 436 560

Zdroj: Sčítání lidu, domů a bytů 2001, 2011

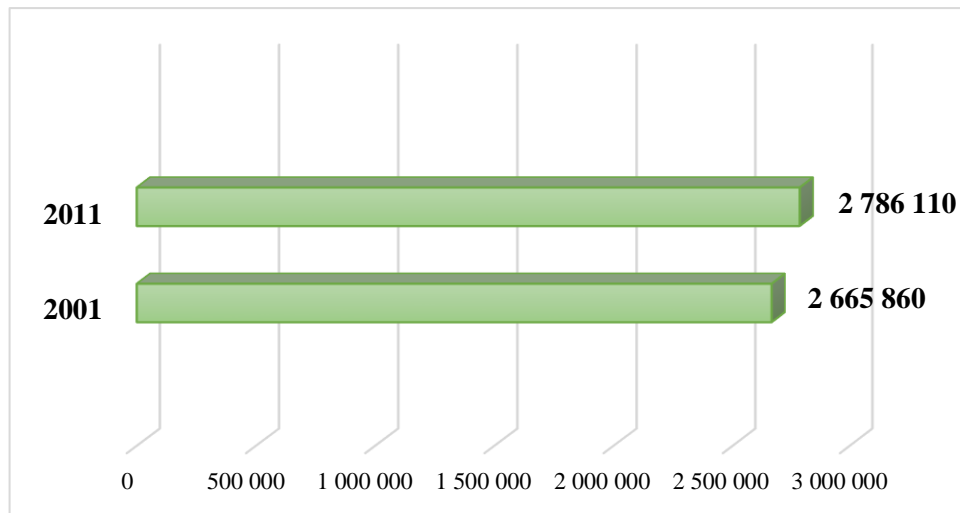
K podrobnějším rozboru výše uvedených informací nám poslouží níže uvedená tabulka č. 3, která nám ukazuje rozdíl v počtu obyvatel, který nastal mezi lety 2001 a 2011. Jak bylo již zmíněno výše, je zřejmé, že nejvyšší počet obyvatel vzrostl u skupiny velká města (100 000 a více obyvatel), kde přibýlo nejvíce obyvatel. Naopak největší úbytek obyvatel platí pro skupinu středních měst (20 000-99 999 obyvatel), kde počet obyvatel klesl skoro o 250 000 obyvatel. Co se týče venkovských obcí, zde byl zaznamenán nárůst především u středních a velkých obcí. U velmi malých a malých obcí se počet obyvatel snížil. Jak jsem již zmiňovala výše, příčinou byly přechody obcí do vyšších velikostních kategorií. Čísla tak mohou poukazovat na postupnou migraci lidí z větších měst do malých měst a na venkov.

Tab. č. 3 - Rozdíl v počtu obyvatel mezi roky 2001-2011

Velikostní skupina obcí	Rozdíl v počtu obyvatel (2001-2011)
Do 199	- 14 586
200-499	- 10 060
500-999	+ 46 550
1 000-1 999	+ 98 346
2 000-19 999	+ 135 740
20 000-99 999	- 244 614
100 000 a více	+ 195 124

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 1 - Celkový počet obyvatel venkovských obcí s méně než 2 000 obyvateli (r. 2001 a 2011). Zdroj: ČSÚ - vlastní zpracování

Je nutné zmínit, že během 10 let (2001-2011) se počet obyvatel celkově zvýšil o 206 500 obyvatel, z toho tvořil zhruba přírůstek 120 000 obyvatel ve skupině venkovských obcí s méně než 2 000 obyvateli. Tento nárůst lze vyčíst z grafu č. 1 uvedeného výše.

7.2 Demografické stárnutí

Již od počátku demografické statistiky je věk jeden z faktorů, kterým se liší venkovské obyvatelstvo od obyvatelstva městského. Věková struktura je určována především ekonomickým růstem měst, která lidem stále více nabízejí možností v oblasti zaměstnání a vzdělávání. Počet starších obyvatel na venkově se také zvyšuje kvůli migraci seniorů, kteří se vracejí zpět do rodné vsi nebo chtějí strávit zbytek života na klidném venkově. Věkovou strukturu naopak mohou v nejbližší době srovnat mladí lidé, kteří čím dál častěji preferují život na venkově. Věková struktura je tedy velmi ovlivněna dnešní dobou, která dokáže poskytnout nové technologie, které usnadňují život na venkově a tím se venkov stává i pro mladé lidi atraktivní a dostupný. Vliv má také demografické stárnutí, které mění věkovou strukturu obyvatelstva tak, že podíl dětí mladších 15 let se snižuje a podíl seniorů se zvyšuje. Dochází tak k rychlejšímu růstu starších věkových skupin. Tyto skupiny tak rostou rychleji než celková populace. K demografickému stárnutí dochází díky trvalému poklesu plodnosti žen, a také díky postupnému prodlužování pravděpodobnosti dožití. Populační stárnutí má tímto vliv například na mezigenerační vztahy a na postavení seniorů ve společnosti (Svobodová, 2012).

Více podrobností k vývoji věkové struktury obyvatelstva v ČR lze vidět v následujících tabulkách č. 4 a 5. Z tabulek lze vyčíst, že věková kategorie 0-14 let utrpěla za 10 let pokles, a to jak ve venkovských obcích, tak i ve městech. Na vině může být pokles počtu živě narozených dětí, který nastal po roce 2008 a trval až do roku 2013. Následně se počty živě narozených dětí začaly zvyšovat a zvyšují se dodnes. V kategorii 15-64 let se celkový počet zvýšil o zhruba 100 000 obyvatel, u skupiny 65+ se celkový počet zvýšil více, a to skoro o 235 000 obyvatel.

Tab. č. 4 – Počet trvale bydlících obyvatel v ČR podle věkových kategorií (r. 2001)

Velikostní skupina obcí	Počet obyvatel 2001						Nezjištěno
	0-14		15-64		65+		
Do 199	32 077	15,6 %	136 820	66,7 %	36 163	17,6 %	35
200-499	111 684	16,8 %	451 593	68,1 %	100 013	15,0 %	126
500-999	152 323	17,0 %	614 723	68,8 %	126 407	14,1 %	139
1 000-1 999	155 149	17,1 %	626 267	69,3 %	122 190	13,5 %	151
2 000-19 999	503 377	16,9 %	2 092 682	70,1 %	385 310	12,9 %	544
20 000-99 999	398 797	16,2 %	1 739 057	70,9 %	314 018	12,8 %	527
100 000 a více	301 455	14,1 %	1 500 002	70,4 %	326 470	15,3 %	1 961
Celkem	1 654 862	-	7 161 144	-	1 410 571	-	3 483
	10 230 060						

Zdroj: Sčítání lidu, domů a bytů 2001

Tab. č. 5 – Počet trvale bydlících obyvatel v ČR podle věkových kategorií (r. 2011)

Velikostní skupina obcí	Počet obyvatel 2011						Nezjištěno
	0-14		15-64		65+		
Do 199	27 173	14,3 %	129 186	67,8 %	33 638	17,6 %	512
200-499	99 723	15,3 %	451 569	69,1 %	100 362	15,4 %	1 702
500-999	146 060	15,5 %	651 799	69,3 %	139 825	14,9 %	2 458
1 000-1 999	156 413	15,6 %	696 357	69,5 %	146 800	14,6 %	2 533
2 000-19 999	462 839	14,8 %	2 159 193	69,3 %	485 895	15,6 %	9 726
20 000-99 999	304 067	13,8 %	1 534 259	69,5 %	360 536	16,3 %	8 923
100 000 a více	292 653	12,6 %	1 644 806	70,7 %	377 780	16,2 %	9 773
Celkem	1 488 928	-	7 267 169	-	1 644 836	-	35 627
	10 436 560						

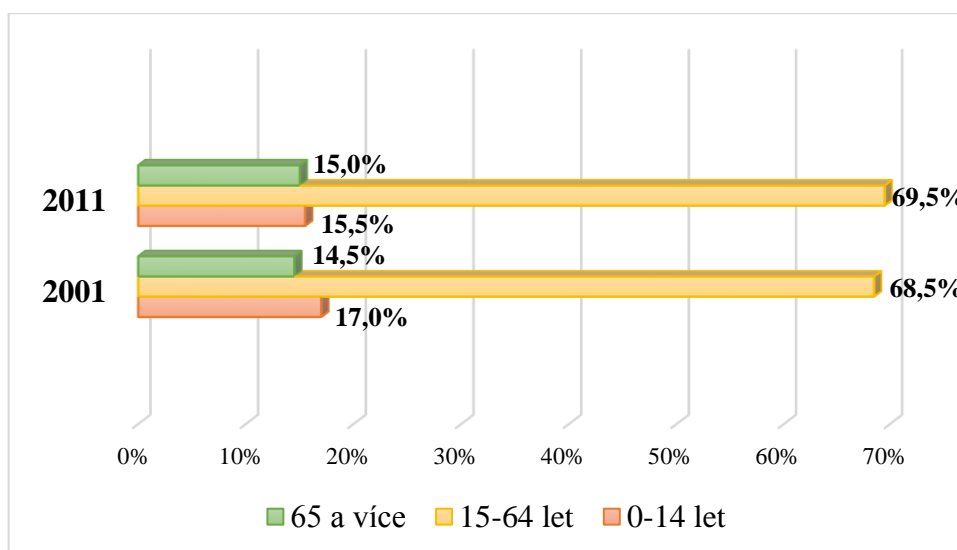
Zdroj: Sčítání lidu, domů a bytů 2011

V případě, že se zaměříme na obyvatelstvo venkovských obcí, můžeme z tabulky č. 6 vyčíst, že počty dětí a mladistvých se zvýšily pouze u velkých obcí, v ostatních velikostních skupinách došlo k poklesu. Jedná se o jedinou věkovou kategorii, ve které došlo k celkovému poklesu. Počty obyvatel v kategorii od 15-64 let se zvýšily převážně ve středních a velkých obcích, u velmi malých obcí došlo k výraznému poklesu. Věková kategorie 65+ zaznamenala přírůstek ve všech velikostních skupinách, kromě velmi malých obcí, kde se počty snížily zhruba o 2 500 obyvatel.

Tab. č. 6 – Rozdíl ve věkové struktuře obyvatel ve venkovských obcích do 1 999 obyvatel (r. 2001 a 2011)

Velikostní skupina obcí	0-14 let	15-64 let	65 + let
Do 199	- 4 904	- 7 634	- 2 525
200-499	- 11 961	- 24	+ 349
500-999	- 6 263	+ 37 076	+ 13 418
1 000-1 999	+ 1 264	+ 70 090	+ 24 610
Celkem	- 21 864	+ 99 508	+ 35 825

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 2 - Věková struktura obyvatel v obcích s méně než 2 000 obyvateli (r. 2001 a 2011). Zdroj: ČSÚ - vlastní zpracování

Graf č. 2 znázorňuje jakým způsobem se počty obyvatel procentuálně měnily. V kategorii 65 a více let šlo k nárůstu ve všech velikostních skupinách. V obcích pod 2 000 obyvatel ale došlo v této kategorii k výraznému nárůstu, a to více než o 116 000 obyvatel.

Index stáří je založen na poměru počtu obyvatel ve věku 65 a více let k počtu obyvatel ve věku 0-14 let. Zjednodušeně lze říci, že poskytuje informaci o tom, kolik je

v populaci obyvatel ve věku 65 let a více na 100 dětí ve věku 0-14 let. V ČR index stáří podle sčítání lidu, domu a bytů v roce 2011, dosáhl hodnoty 110. Z toho vyplývá, že na 110 osob ve věku 65 a více let připadlo 100 obyvatel ve věku 0-14 let. V porovnání s indexem stáří v roce 2001 se jedná o zřetelný nárůst. Index stáří v roce 2001 dosáhl hodnoty 85. Stejně jako hodnota indexu stáří se za poslední 10 let zvýšil i podíl obyvatel ve věku 65 a více let. Podle sčítání, která proběhla v letech 2001 a 2011, byl zjištěn nárůst obyvatel ve věku 65 a více let, a naopak pokles obyvatel ve věku 0-14 let. (ČSÚ)

Z tabulky č. 7 lze vyčíst, že index stáří se roku 2001 zvýšil ve všech velikostních skupinách obcí. V roce 2001 byla nejvyšší hodnota indexu stáří u velmi malých obcí, na druhém místě byly velká města. Zatímco v roce 2001 měli venkovské obce vyšší hodnoty, města je měla naopak nižší, tedy kromě velkých měst. V roce 2011 tomu bylo jinak. Nejvyšší hodnotu sice mají opět velmi malé obce a velká města, ale ostatní venkovské obce mají mladší věkovou strukturu než ostatní města.

Shrnutím tedy je, že nejstarší věkovou strukturu v roce 2011 mají tedy především velmi malé obce, střední města a velká města. Pouze u středních a velkých obcí se index stáří udržuje pod hranicí 100. Proto můžeme říci, že střední a velké obce mají nejmladší věkovou strukturu ze všech kategorií. Městské obyvatelstvo tedy stárne rychleji než obyvatelstvo venkovské.

Tab. č. 7 – Index stáří podle velikostních skupin obcí

Velikostní skupina obcí	Index stáří – r. 2001	Index stáří – r. 2011
Do 199	113	124
200-499	89	101
500-999	83	96
1 000-1 999	79	94
2 000-19 999	76	105
20 000-99 999	79	118
100 000 a více	108	129
Celkem v ČR	85	110

Zdroj: ČSÚ (vlastní zpracování)

7.3 Vzdělanostní struktura

Venkovské obyvatelstvo od obyvatelstva městského se od sebe odlišují také stupněm vzdělání. Na venkově bylo vždy méně škol a horší přístup k vzdělávacím institucím. Vliv na nižší vzdělání na venkově také mohly mít příjmy nebo nepotřebné vyšší vzdělání pro výkon práce ve venkovském prostoru (zemědělství). Rolníci neměli vyšší vzdělání, což může vést k tomu, že celkově se od venkovského obyvatelstva vyšší vzdělání nepředpokládá. S dobou samozřejmě potřeba vyššího vzdělání rostla nejen u zemědělských pozic, a proto se míra vzdělaných osob postupně zvyšovala i na venkově. Více detailů k této problematice nalezneme v následujících tabulkách č. 8 a 9, které podrobněji popisují vzdělanostní strukturu obyvatelstva podle velikostních skupin obcí v letech 2001 a 2011.

Pokud se podíváme na tabulky z celkového pohledu, vidíme, že se celkový počet obyvatel se základním vzděláním snížil zhruba o 400 000 tisíc a nastal také pokles u obyvatel se středním odborným vzděláním. Naopak přibylo více obyvatel s úplným středním vzděláním a také počet vysokoškoláků ve velké míře vzrostl.

Tab. č. 8 – Počet obyvatel podle stupně dosaženého vzdělání (r. 2001)

Velikostní skupina obcí	Počet obyvatel 2001				
	základní	střední odborné	střední úplné	vysokoškolské	nezjištěno
Do 199	54 784	74 806	33 740	5 755	1 788
200-499	161 008	242 658	113 385	19 132	5 847
500-999	205 295	322 741	162 535	30 797	7 465
1 000-1 999	201 721	322 224	178 940	37 365	7 696
2 000-19 999	598 718	994 327	686 742	169 695	27 139
20 000-99 999	445 659	740 178	636 131	192 330	31 415
100 000 a více	307 924	558 466	619 698	307 385	31 777
Celkem	1 975 109	3 255 400	2 431 171	762 459	113 127

Zdroj: Deník veřejné správy, 2004

Tab. č. 9 – Počet obyvatel podle stupně dosaženého vzdělání (r. 2011)

Velikostní skupina obcí	Počet obyvatel 2011				
	základní	střední odborné	střední úplné	vysokoškolské	bez vzdělání
Do 199	37 112	67 519	41 484	10 194	1 013
200-499	118 943	226 132	146 358	36 566	3 374
500-999	162 887	315 287	219 268	61 358	4 655
1 000-1 999	169 291	321 984	241 109	73 675	5 749
2 000-19 999	503 845	938 183	815 559	266 460	13 199
20 000-99 999	328 497	605 504	630 552	232 424	8 575
100 000 a více	251 027	477 503	695 782	434 054	5 819
Celkem	1 571 602	2 952 112	2 790 112	1 114 731	42 384

Zdroj: Sčítání lidu, domů a bytů 2011

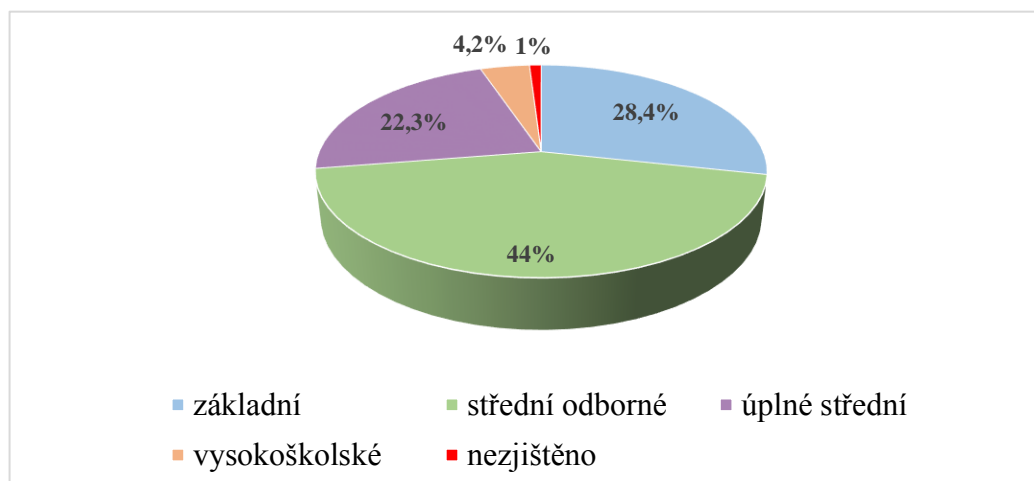
Jestliže se zaměříme na porovnání jednotlivých skupin venkovských obcí, můžeme v tabulce č. 10 vidět, že ve všech velikostních skupinách počty obyvatel se základním a středním odborným vzděláním klesly. Naopak obyvatel s úplným středním a vysokoškolským vzděláním přibylo. V porovnání s městy lze vidět, že u základního a středního odborného vzdělání došlo ve městech také k poklesu. Úplné střední vzdělání kleslo pouze u středních měst, v malých a velkých městech nastal nárůst. Počty vysokoškoláků ve městech také vzrostly.

Tab. č. 10 – Rozdíly mezi lety 2001 a 2011 ve vzdělanostní struktuře obyvatelstva v obcích s méně než 2 000 obyvateli

Velikostní skupina obcí	Počet obyvatel			
	základní	střední odborné	střední úplné	vysokoškolské
Do 199	- 17 672	- 7 287	+ 7 744	+ 4 439
200-499	- 42 065	- 16 526	+ 32 973	+ 47 434
500-999	- 42 408	- 7 454	+ 56 733	+ 30 561
1 000-1 999	- 32 430	- 240	+ 62 169	+ 36 310
2 000-19 999	- 94 873	- 56 144	+ 128 817	+ 96 765
20 000-99 999	- 117 162	- 134 674	- 5 579	+ 40 094
100 000 a více	- 56 897	- 80 963	+ 76 084	+ 126 669

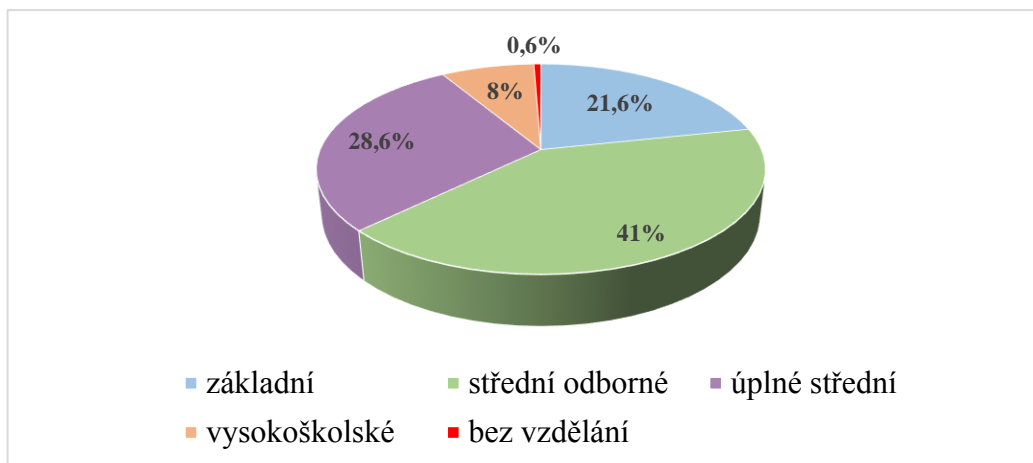
Zdroj: Vlastní zpracování

Z výše uvedených informací tedy vyplývá, že vzdělání roste nejenom na venkově, ale i ve městech. Lze tedy říci, že všeobecně se vzdělání zvyšuje.

Graf č. 3 - Počet obyvatel podle stupně dosaženého vzdělání v obcích s méně než 2 000 obyvateli (r. 2001). Zdroj: ČSÚ - vlastní zpracování

Graf č. 4 - Počet obyvatel podle stupně dosaženého vzdělání v obcích s méně než 2 000 obyvateli (r. 2011). Zdroj: ČSÚ - vlastní zpracování

Výše uvedené grafy znázorňují v procentech vývoj vzdělanostní struktury ve venkovských obcích s méně než 2 000 obyvateli. Jasně můžeme vidět, že obyvatel se základním vzděláním ubylo zhruba o 7 %, střední odborné vzdělání také kleslo a to o 3 %, úplné střední vzdělání vzrostlo o 6 % a vysokoškolské vzdělání skoro o 4 %, to znamená skoro o polovinu více než v roce 2001.

7.4 Zaměstnanost a nezaměstnanost

Dnes je nezaměstnanost v České republice nejnižší za posledních několik let a Česká republika tak patří mezi země s nejnižší nezaměstnaností v EU. Zhruba od roku 2008 se nezaměstnanost zvyšovala. Pokles v nezaměstnanosti, který trvá až dodnes, nastal až v roce 2013.

V této práci je nezaměstnanost na venkově zjišťována podle Ministerstva práce a sociálních věcí. Od roku 2013 Ministerstvo práce a sociálních věcí přešlo v ČR na nový ukazatel nezaměstnanosti s názvem „podíl nezaměstnaných osob“. Tento ukazatel vyjadřuje podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let ze všech obyvatel ve stejné kategorii věku. Do roku 2013 byl používán ukazatel míry registrované nezaměstnanosti, která poměřovala všechny dosažitelné uchazeče o zaměstnání k ekonomicky aktivním osobám. Ministerstvo práce a sociálních věcí zveřejňuje podíl nezaměstnaných osob podle krajů, okresů, mikroregionů a obcí. V této práci bude

nezaměstnanost hodnocena na základě krajů s využitím typologie NUTS 3, která dělí kraje na městské, smíšené a venkovské regiony (Integrovaný portál MPSV, 2015).

NUTS 3 je klasifikace územních statistických jednotek, která byla navržena Evropskou komisí za účelem zlepšení porovnatelnosti dat a jejich struktury. Například nevýhodné je individuální vymezování venkova na národní úrovni, kdy je porovnatelnost dat s ostatními státy Evropské unie obtížná. Pro usnadnění tedy slouží právě typologie NUTS 3. Tato typologie rozděluje regiony na převážně městské, smíšené a převážně venkovské (Matoušková, 2011).

V ČR podle typologie NUTS 3 jsou kraje rozděleny následovně:

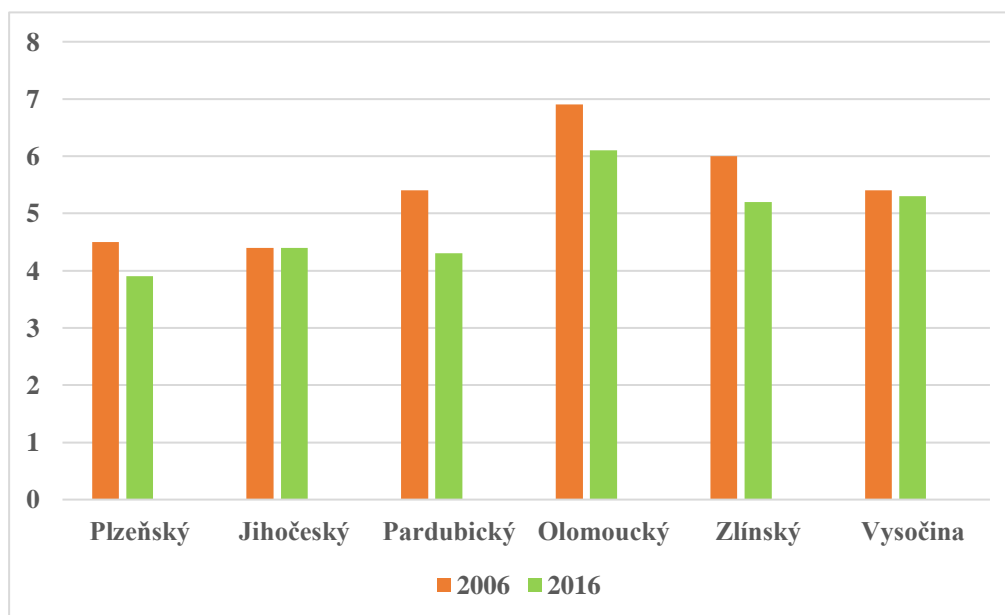
- **převážně městské** – kraj Praha a Středočeský kraj,
- **smíšené** – Karlovarský kraj, Ústecký kraj, Liberecký kraj, Královéhradecký kraj, Jihomoravský kraj a Moravskoslezský kraj,
- **převážně venkovské** – Plzeňský kraj, Jihočeský kraj, Pardubický kraj, Olomoucký kraj, Zlínský kraj a kraj Vysočina. (Matoušková, 2011)

Tabulka č. 11 ukazuje podíl nezaměstnaných osob podle krajů, které jsou podle NUTS 3 rozděleny do městských, smíšených a venkovských regionů. V tabulce jsou porovnávány roky 2006 a 2016. Nezaměstnanost je v těchto letech sledována již podle nové metodiky – „podíl nezaměstnaných osob“. Pro upřesnění je nutné zmínit, že údaje od roku 2005 byly touto novou metodikou přepracovány zpětně, jelikož metodika podílu nezaměstnaných osob se začala oficiálně používat až od roku 2013. Z tabulky lze vyčíst, že podíl nezaměstnaných osob se celkově v České republice snížil. Městské regiony, tedy Praha a Středočeský kraj zaznamenaly nárůst nezaměstnaných osob. U smíšených regionů docházelo převážně k poklesům, výjimkou byl kraj Liberecký. Skoro ve všech venkovských regionech podíl nezaměstnaných osob také poklesl, kromě kraje Jihočeského, kde podíl nezaměstnaných osob v roce 2016 zůstal stejný jako v roce 2006.

Tab. č. 11 – Podíl nezaměstnaných osob podle krajů (v %)

Kraj	2006	2016	Region
Praha	2,5	3,9	Převážně městský
Středočeský	4,3	4,7	Převážně městský
Karlovarský	7,3	6,1	Smíšený
Ústecký	10,7	8,5	Smíšený
Liberecký	5,4	5,6	Smíšený
Královohradecký	4,9	4,1	Smíšený
Jihomoravský	6,8	6,3	Smíšený
Moravskoslezský	9,6	7,9	Smíšený
Plzeňský	4,5	3,9	Převážně venkovský
Jihočeský	4,4	4,4	Převážně venkovský
Pardubický	5,4	4,3	Převážně venkovský
Olomoucký	6,9	6,1	Převážně venkovský
Zlínský	6,0	5,2	Převážně venkovský
Vysočina	5,4	5,3	Převážně venkovský
Celkem ČR	6,1	5,6	

Zdroj: Integrovaný portál MPSV, 2015 (vlastní zpracování)

Graf č. 5 – Podíl nezaměstnaných osob ve venkovských regionech, Zdroj: Integrovaný portál MPSV, 2015. Zdroj: MPSV - vlastní zpracování

V grafu č. 5 lze vidět, že nejvyšší nezaměstnanost ze všech venkovských regionů je v kraji Olomouckém. Nejnižší nezaměstnanost je naopak v Plzeňském kraji. Nejvýraznější pokles podílů nezaměstnaných osob od roku 2006 nastal v Pardubickém kraji. Celkově lze říci, že ve všech venkovských regionech podíl nezaměstnaných osob od roku 2006 klesl, kromě kraje Jihočeského, kde nezaměstnanost zůstává stále na stejné úrovni.

7.4.1 Postavení v zaměstnání

Z tabulek č. 12 a 13 můžeme vidět, že z celkových počtů se nejvíce snížily počty obyvatel pracujících v produkčních družstvech a pokles nastal také ve skupině zaměstnanci. Naopak počet samostatně výdělečných osob se celkově od roku 2001 do roku 2011 zvýšil.

Ve městech se snížily převážně počty zaměstnavatelů a zaměstnanců, naopak se zvýšily počty osob samostatně výdělečně činných. Počty členů produkčních družstev se výrazně snížily jak v malých, tak středních městech, ve velkých městech nedošlo k výrazné změně.

Ve venkovských obcích se počty zaměstnanců snížily podobně jako ve městech, a to ve všech velikostních skupinách. Naopak počty samostatně výdělečných osob se navýšily. Nárůst v této skupině se týká především malých, středních a velkých venkovských obcí. V malých obcích byl nárůst zhruba o 1 000 živnostníků, u středních obcí nárůst o 5 000 živnostníků a u velkých obcí nastal nárůst až o 7 000 živnostníků. Ve velmi malých obcích nastal naopak u skupiny OSVČ pokles, a to zhruba o 300 živnostníků. Ve venkovských obcích nastal také nárůst počtu zaměstnavatelů. Opět se zvyšování počtů týká především malých, středních a velkých venkovských obcí, u velmi malých obcí nastal velmi malý nárůst.

Největší rozdíl lze tedy vidět mezi městy a venkovskými obcemi ve skupině zaměstnavatelů, kde u venkovských obcí nastal nárůst, naopak ve městech došlo k poklesu.

Tab. č. 12 – Zaměstnaní podle postavení v zaměstnání a podle velikostních skupin obcí (r. 2001)

Velikostní skupina obcí	Postavení v zaměstnání				
	zaměstnanci	OSVČ	zaměstnavatelé	členové produkčních družstev	Nezjištěno a ostatní
Do 199	75 820	11 683	2 213	1 229	5 985
200-499	256 623	36 671	7 749	3 013	19 965
500-999	352 420	49 418	11 399	2 849	26 287
1 000-1 999	361 277	49 476	12 809	2 280	26 387
2 000-19 999	1 231 787	155 748	50 580	3 164	88 293
20 000-99 999	1 015 767	125 652	44 901	1 513	89 463
100 000 a více	863 021	155 662	43 734	1 096	67 466
Celkem	4 156 715	584 310	173 385	15 144	323 846

Zdroj: Sčítání lidu, domů a bytů 2001

Tab. č. 13 – Zaměstnaní podle postavení v zaměstnání a podle velikostních skupin obcí (r. 2011)

Velikostní skupina obcí	Postavení v zaměstnání				
	zaměstnanci	OSVČ	zaměstnavatelé	členové produkčních družstev	nezjištěno a ostatní
Do 199	60 425	11 370	2 224	247	4 629
200-499	216 301	37 635	8 329	562	15 968
500-999	316 593	54 402	13 227	581	22 516
1 000-1 999	339 095	56 876	14 956	538	24 563
2 000-19 999	1 065 570	163 587	48 790	910	76 364
20 000-99 999	760 825	104 800	34 366	582	53 568
100 000 a více	809 414	160 498	43 029	1 072	56 302
Celkem	3 568 223	589 168	164 921	4 492	253 910

Zdroj: Sčítání lidu, domů a bytů 2011

7.4.2 Zaměstnanost podle odvětví ekonomické činnosti

Klasifikace ekonomických činností podle odvětví se využívá pro různé účely. Mimo jiné je tato klasifikace také důležitá pro statistické účely. Mezinárodních uznávaných klasifikací je hned několik. Většinou má každý stát svoji klasifikaci, jemuž je přizpůsobena. Následující tabulky vycházejí z klasifikace NACE, která byla vydána Evropskou komisí a je používána v rámci Evropy (ManagementMania, 2016).

Po útlumu, který nastal v zemědělství, nejsou na venkově k dispozici stále žádné nové možnosti, které by poskytly trvalou nabídku pracovních míst. I přesto je právě jedním z největších poskytovatelů pracovních míst na venkově agrární sektor, který je však nedostačující. S tímto faktem je úzce spojená také vyjížďka do zaměstnání, která je pro venkovské obyvatelstvo zcela normálním jevem.

Tabulky č. 14 a 15 nám ukazují, že celkové počty pracovních míst mezi lety 2001 a 2011 poklesly ve všech odvětvích. Tento pokles tedy platí jak pro venkovské obce, tak i pro města. Pro lepší orientaci v jednotlivých poklesech u venkovských obcí, slouží tabulka č. 16.

Tab. č. 14 – Zaměstnaní podle odvětví ekonomické činnosti a podle velikostních skupin obcí (r. 2001)

Velikostní skupina obcí	Odvětví ekonomické činnosti (v %)					
	zemědělství, lesnictví, rybnářství	průmysl	stavebnictví	velkoobchod, maloobchod, opravy a údržba mot. vozidel	doprava a skladování	ubytování, stravování, pohostinství
Do 199	24,0	40,9	12,7	10,5	7,6	4,3
200-499	18,8	43,2	13,5	11,6	8,5	4,3
500-999	14,4	45,4	14,1	12,3	9,2	4,6
1 000-1 999	11,6	47,5	13,9	13,1	9,1	4,9
2 000-19 999	5,7	52,1	12,5	15,0	9,3	5,5
20 000-99 999	2,4	48,7	13,1	18,7	10,9	6,3
100 000 a více	1,4	33,1	16,6	24,8	15,4	8,6

Zdroj: Sčítání lidu, domů a bytů 2001

Tab. č. 15 – Zaměstnaní podle odvětví ekonomické činnosti a podle velikostních skupin obcí (r. 2011)

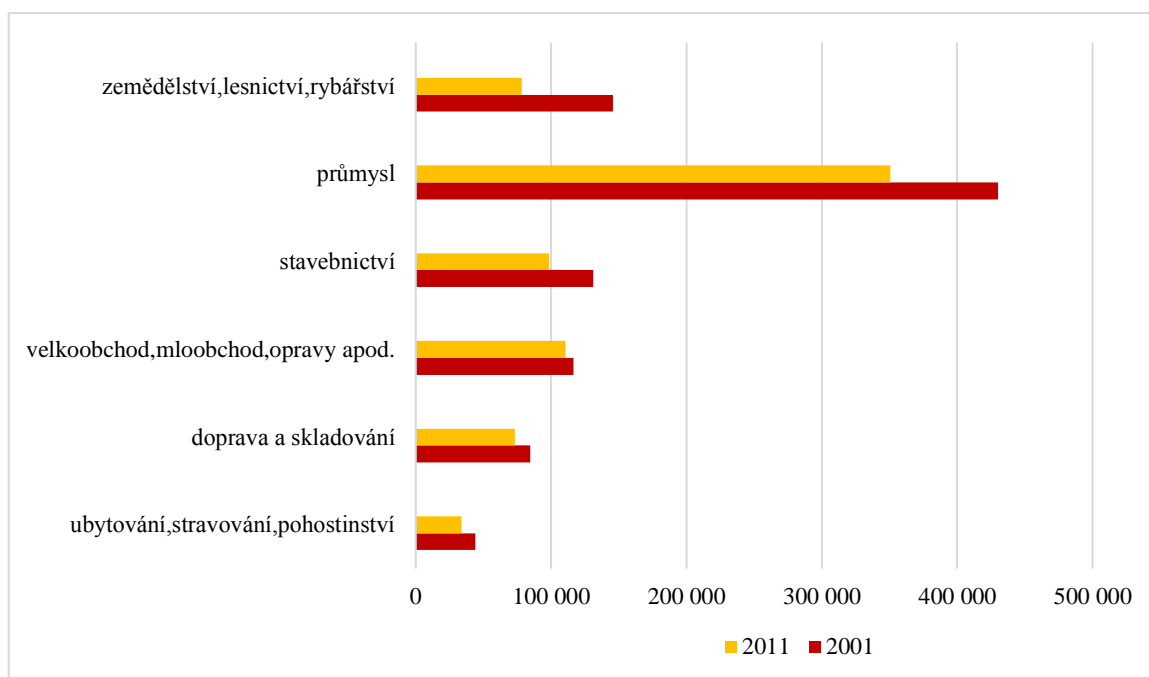
Velikostní skupina obcí	Odvětví ekonomické činnosti (v %)					
	zemědělství, lesnictví, rybnářství	průmysl	stavebnictví	velkoobchod, maloobchod, opravy a údržba mot. vozidel	doprava a skladování	ubytování, stravování, pohostinství
Do 199	17,7	44,6	12,2	12,6	8,8	4,1
200-499	13,2	45,7	13,0	13,9	9,9	4,3
500-999	9,8	47,4	13,5	14,9	9,9	4,4
1 000-1 999	7,9	48,1	13,2	15,8	9,9	5,0
2 000-19 999	4,1	51,8	11,7	17,4	9,7	5,3
20 000-99 999	1,8	50,6	11,5	20,0	10,2	5,8
100 000 a více	1,1	34,7	15,0	27,3	13,0	9,0

Zdroj: Sčítání lidu, domů a bytů 2011

Tab. č. 16 – Rozdíly mezi lety 2001 a 2011 v odvětvích ekonomické činnosti na venkově (v %)

Velikostní skupina obcí	zemědělství, lesnictví, rybnářství	průmysl	stavebnictví	velkoobchod, maloobchod, opravy a údržba mot. vozidel	doprava a skladování	ubytování, stravování, pohostinství
Do 199	-6,3	+3,7	-0,5	+2,1	+1,2	-0,2
200-499	-5,6	+2,5	-0,5	+2,3	+1,4	0
500-999	-4,6	+2,0	-0,6	+2,6	+0,7	-0,2
1 000-1 999	-3,7	+0,6	-0,7	+2,7	+0,8	0,1

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 6 – Rozdělení venkovského obyvatelstva* podle odvětví ekonomické činnosti.

Zdroj: vlastní zpracování (* obyvatelstvo žijící v obcích s méně než 2 000 obyvateli)

Graf č. 6 vyjadřuje graficky znázorněné změny v počtech zaměstnaných venkovských obyvatel rozdělených do odvětví podle ekonomických činností. Jednoznačně vidíme, že v roce 2011 se počty zaměstnaných snížily ve všech odvětvích. Největší pokles byl zaznamenán u zemědělství a průmyslu. Průmysl ale zůstává stále dominantním. Nejvíce zaměstnaných venkovských obyvatel pracuje právě v tomto odvětví. Druhé nejvíce dominantní odvětví na venkově je velkoobchod, maloobchod, opravy apod. Následuje stavebnictví až poté zemědělství, lesnictví a rybářství. K zemědělskému odvětví se postupně blíží doprava a skladování. Nejméně dominantním odvětvím na venkově je ubytování, stravování a pohostinství.

7.5 Vyjíždka do zaměstnání a škol

Vyjíždka a dojíždka jsou dva odlišné pojmy, které vyjadřují pohyb daným směrem do zaměstnání nebo do škol. Za vyjíždějící považujeme osoby, které vyjíždějí ven z daného územního celku. Dojíždějící jsou naopak osoby, které směřují dovnitř územního celku. Při sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011 se za vyjíždějící osoby považovaly ty osoby, které měly místo pracoviště (školy) na jiné adrese než jejich místo obvyklého pobytu. Naopak při minulém sčítání v roce 2001 se za vyjíždějící osoby považovaly osoby, které měly místo pracoviště (školy) na jiné adrese než jejich místo trvalého pobytu. Díky odlišnosti jednotlivých metodik nejsou tedy údaje o vyjížděci mezi sčítáními 2001 a 2011 metodicky srovnatelné. Z tohoto důvodu nelze níže uvedené údaje v tabulce č. 17 srovnávat a vyvozovat z ní relevantní závěry.

Tab. č. 17 – Počty vyjíždějící do zaměstnání a do škol (r. 2001 a 2011)

Velikostní skupina obcí	2001		2011	
	Vyjíždějící do zaměstnání	Vyjíždějící do škol	Vyjíždějící do zaměstnání	Vyjíždějící do škol
Do 199	66 233	30 887	36 616	16 450
200-499	212 114	101 205	128 826	57 006
500-999	273 980	110 319	190 290	80 642
1 000-1 999	256 044	83 453	202 280	81 512
2 000-19 999	577 167	185 134	611 107	234 147
20 000-99 999	251 299	83 732	404 835	148 615
100 000 a více	440 891	100 977	488 170	165 580
Celkem	2 077 728	695 707	2 062 124	783 952

Zdroj: Sčítání lidu, domů a bytů 2001 a 2011

7.6 Struktura domácností

Pro zjišťování struktury domácností v roce 2001 byla použita data získaná ze sčítání lidu. Při zpracování těchto výsledků se vycházelo ze tří typů domácností, kterými byly:

- **domácnosti bytové** (domácnost, kterou tvoří osoby bydlící v jednom bytě, slouží k hodnocení úrovně a způsobu bydlení, jsou tvořeny hospodařícími domácnostmi),
- **domácnosti hospodařící** (domácnost, kterou tvoří skupina osob společně hospodařících v jednom bytě, slouží k hodnocení životní úrovně, jsou tvořeny jednou nebo více cenзовými domácnostmi),
- **domácnosti cenзовé** (charakterizují rodiny a příbuzenské vztahy, jsou rozděleny na úplné a neúplné rodinné domácnosti, vícečlenné nerodinné domácnosti a domácnosti jednotlivců) (ČSÚ, 2003).

Při zpracování výsledků ze sčítání lidu v roce 2011 zpracování vycházelo už pouze ze dvou typů domácností, a to z bytových domácností a domácností hospodařících. Skupiny domácností, které se dříve řadily pod cenзовé domácnosti, byly zařazeny k domácnostem hospodařícím. Je nutné také upozornit, že v následujících zpracovaných tabulkách je použito jiné rozdělení velikostních skupin obcí, jelikož ČSÚ použilo při zpracování výsledků odlišné rozdělení.

7.6.1 Bytové domácnosti

Následující tabulky č. 18 a 19 ukazují, že ve venkovských obcích se zvyšovaly především počty domácností s jedním, dvěma nebo třemi členy. Počty domácností se čtyřmi členy se také zvýšily, ale pouze u velkých venkovských obcí. Domácnosti s více než pěti členy poklesly ve všech kategoriích venkovských obcí.

U měst se počty bytových domácností s jedním a dvěma členy také zvýšily. Rozdíl nastává až u domácností s třemi členy, kdy na rozdíl od venkovských obcí u měst nastává pokles. Zvýšení počtu tříčlenných domácností nastalo pouze u malých měst. Čtyřčlenných a pětičlenných domácností ve městech celkově ubylo. Nárůst nastal pouze u velkých měst, kde se počet pětičlenných domácností navýšil.

Lze tedy říci, že ve venkovských obcích převládají především jednočlenné, dvoučlenné a tříčlenné domácnosti. Výjimkou nejsou ale ani domácnosti čtyřčlenné. Ve městech naopak převažují především jednočlenné nebo dvoučlenné domácnosti

Jedním z důvodů, proč je na venkově vícečlenných domácností více než ve městech může být například to, že na venkově lidé stále dbají na dodržování tradic většinou spojené s náboženstvím. Proto je na venkově podíl nesezdaných a rozvedených menší než ve městech. Na venkově je také častěji rozšířené více generační soužití. Tyto fakta se tedy odráží i ve struktuře domácností. Jak již bylo ale řečeno nejenom ve městech, ale už i na venkově se počet domácností s jedním nebo dvěma členy zvyšuje. Příčinou celkového nárůstu jednočlenných a dvoučlenných domácností může být například touha žen po kariéře, zvyšování nároků na vzdělání a kvalifikaci, rozvoj antikoncepce, soužití bez uzavření sňatku, odkládání založení rodiny, snižování plodnosti žen nebo zvyšování rozvodovosti a také zvyšování počtu osob, kteří jsou single.

I přesto, že jsou rozdíly mezi venkovskou a městskou rodinou menší a menší, stále můžeme venkovské rodiny považovat za tradičnější než rodiny městské.

Tab. č. 18 – Rozdělení bytových domácností podle počtu členů (r. 2001)

Velikostní skupina obcí	Bytové domácnosti podle počtu členů					
	1	2	3	4	5+	Celkem
Do 499	73 654	75 456	50 521	62 047	41 900	303 578
500-999	67 016	74 392	53 822	67 170	42 233	304 633
1 000-1 999	66 206	75 310	56 418	69 348	40 939	308 221
2 000-9 999	160 357	185 087	138 650	156 700	75 258	716 052
10 000-99 999	328 587	371 360	267 399	254 561	87 776	1 309 683
100 000 a více	261 937	267 606	176 862	136 463	42 643	885 511
Celkem	957 757	1 049 211	743 672	746 289	330 749	-
	3 827 678					

Zdroj: Sčítání lidu, domů a bytů 2001

Tab. č. 19 – Rozdělení bytových domácností podle počtu členů (r. 2011)

Velikostní skupina obcí	Bytové domácnosti podle počtu členů					
	1	2	3	4	5+	Celkem
Do 499	74 275	83 067	53 857	56 137	35 466	302 802
500-999	75 967	89 015	61 568	64 642	38 735	329 927
1 000-1 999	82 399	96 105	66 639	69 511	39 797	354 451
2 000-9 999	214 573	233 430	151 357	141 497	71 927	812 784
10 000-99 999	417 782	403 195	235 120	181 542	74 720	1 312 359
100 000 a více	349 205	307 165	168 974	116 091	50 877	992 312
Celkem	1 214 201	1 211 977	737 515	629 420	311 522	-
	4 104 635					

Zdroj: Sčítání lidu, domů a bytů 2011

7.6.2 Hospodařící domácnosti

Domácnost hospodařící tvoří skupina osob, která společně hospodaří v jednom bytě. Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011 zařadilo skupiny dříve používaných cenzočních domácností právě pod hospodařící domácnosti. Patří sem tedy úplné a neúplné rodinné domácnosti, vícečlenné nerodinné domácnosti a domácnosti jednotlivců.

Tab. č. 20 – Hospodařící domácnosti (r. 2001 a 2011)

Velikostní skupina obcí	2001	2011
Do 499	336 431	326 054
500-999	339 625	357 986
1 000-1 999	343 273	382 425
2 000-9 999	792 016	868 468
10 000-99 999	1 435 089	1 383 775
100 000 a více	969 651	1 056 414
Celkem	4 216 085	4 375 122

Zdroj: Sčítání lidu, domů a bytů 2001 a 2011

Z tabulky č. 21 lze vidět, že počet úplných rodin se ve všech kategoriích venkovských obcí snížil, a naopak počet neúplných rodin se zvýšil. Důvodem je pravděpodobně celkový nárůst rozvodů a pokles počtu sňatků v ČR. Ve městech se počet úplných rodin také snížil. Počet neúplných rodin se zvýšil pouze v malých městech. Ve středních a velkých městech došlo ke snížení počtu neúplných rodin.

Tab. č. 21 – Úplné a neúplné rodiny (r. 2001 a 2011)

Velikostní skupina obcí	2001		2011	
	Úplné	Neúplné	Úplné	Neúplné
Do 499	206 305	37 206	177 058	37 582
500-999	212 592	38 990	197 572	42 024
1 000-1 999	215 435	40 324	210 416	46 559
2 000-9 999	475 706	100 172	451 888	110 640
10 000-99 999	776 489	205 222	633 754	192 644
100 000 a více	447 065	154 507	426 343	141 387
Celkem	2 333 592	576 421	2 097 031	570 836

Zdroj: Sčítání lidu, domů a bytů 2001 a 2011

Tabulka č. 22 ukazuje, že počet domácností jednotlivců se snížil pouze ve velmi malých a malých obcích. V dalších kategoriích venkovských obcí dochází k nárůstu. Počty domácnosti jednotlivců se zvyšují také ve všech kategoriích měst. Lze tedy říci, že ve velmi malých a malých obcích se stále udržuje rodinný způsob života a také více generační bydlení. Jak již ale bylo řečeno, tohle tvrzení lze říci pouze u velmi malých a malých obcích, jelikož střední, velké venkovské obce a města zaznamenávají zvyšování počtu domácností jednotlivců. Tento jev je dán především způsobem života mladých lidí, kteří se nechtějí vázat, budují kariéru a rodiny plánují stále později. Bylo zjištěno, že dvě nejpočetnější skupiny tvořící domácnosti jednotlivců jsou především domácnosti „singles“ osob a domácnosti jednotlivců seniorů.

Tab. č. 22 – Domácnosti jednotlivců (r. 2001 a 2011)

Velikostní skupina obcí	2001	2011	Rozdíly
Do 499	95 362	91 050	- 4 312
500-999	90 153	96 324	+ 6 171
1 000-1 999	89 300	102 243	+ 12 943
2 000-9 999	216 859	256 142	+ 39 283
10 000-99 999	440 012	475 143	+ 35 131
100 000 a více	344 490	401 245	+ 56 755
Celkem	1 276 176	1 422 147	+ 145 971

Zdroj: Sčítání lidu, domů a bytů 2001 a 2011

7.7 Stěhování

Následující tabulky nám ukazují, že od roku 2001 do roku 2011 nastal úbytek obyvatel žijících ve městech ve prospěch venkova. Dnes totiž stále více dochází k tzv. suburbanizaci, kdy se lidé stěhují z měst do okrajových částí nebo okolních vesnic. Důvodů proč k suburbanizaci dochází je hned několik. Jedním z nich je změna způsobu života lidí. Lidé totiž stále více chtějí žít v klidných oblastech, kde nejsou v centru dění. Dalším důvodem může být také nevýhodná bytová situace ve městech, která nutí mladé rodiny volit mezi bydlením ve městě a na venkově. Výhodou suburbanizovaného venkova je i dostupnost do měst, což je nejen pro mladé obyvatele

důležitým faktorem. Mají tak snadnější přístup k obchodům, kultuře a zábavě. Nelze však úplně říci, že je suburbanizovaný venkov skutečným venkovem.

Tab. č. 23 – Přehled stěhování v rámci ČR (r. 2001)

Velikostní skupina obcí	Přistěhovalí	Vystěhovalí	Úbytek/přírůstek
Do 499	19 691	16 136	+ 3 555
500-999	20 936	15 783	+ 5 153
1 000-1 999	20 857	15 307	+ 5 550
2 000-19 999	51 962	49 639	+ 2 323
20 000-99 999	29 125	39 695	- 10 570
100 000 a více	18 731	24 742	- 6 011
Celkem	161 302		

Zdroj: ČSÚ, 2015

Tab. č. 24 – Přehled stěhování v rámci ČR (r. 2011)

Velikostní skupina obcí	Přistěhovalí	Vystěhovalí	Úbytek/přírůstek
Do 499	23 507	17 878	+ 5 629
500-999	27 258	19 856	+ 7 402
1 000-1 999	27 540	20 769	+ 6 771
2 000-19 999	66 762	66 146	+ 616
20 000-99 999	36 799	48 965	- 12 166
100 000 a více	28 415	36 667	- 8 252
Celkem	210 281		

Zdroj: ČSÚ, 2017

8 DISKUZE

Počet obyvatel v České republice roste, a to i na venkově. Více než polovina přírůstku obyvatel, který nastal mezi rokem 2001 a 2011, bylo právě ve venkovských obcích. Nárůst obyvatelstva se ale týkal především středních a velkých venkovských obcí. Naopak ve velmi malých a malých obcích se počet obyvatel snižuje. Tyto fakta spolu souvisí. Počet obyvatel v malých obcích se snižoval totiž právě proto, že obce získaly více obyvatel, a tak se přesunuly do vyšší velikostní skupiny. Zvyšování počtu obyvatel může souviset i s tím, že ve středních městech počet obyvatel klesl. Z regionálního pohledu nejvyšší počty obyvatel získávají obce, které jsou v blízkosti velkých měst a mají tak lepší zázemí. Obyvatele naopak nelákají obce, které leží při krajských hranicích nebo obce ležící v oblastech s vyšší nadmořskou výškou. Největší nevýhodou těchto obcí je právě znevýhodněná poloha.

Jak již bylo výše zmíněno, počet obyvatel venkovských obcí se zvyšuje a obce se rozšiřují. Všechny typy venkovských obcí, ale nejsou stejně migračně atraktivní. Dnes bývají častěji atraktivní obce, které vznikají suburbanizací. Jedná se o obce vybudované v těsném zázemí měst. Tyto obce jsou pro obyvatele atraktivní nejenom kvůli dostupnosti pracovních míst, ale také kvůli lepší nabídce a dostupnosti služeb. Navíc bydlet ve městě není zcela levnou záležitostí, a tak je především pro mladší generaci výhodnější přestěhovat se do větší obce. V obcích se tak zvyšuje počet přistěhovalých a snižuje počet rodáků.

S příchodem mladých lidí na suburbanizovaný venkov se zvyšuje i míra vzdělání, která se dnes všeobecně zvyšuje v celé České republice. Uplatnit se na trhu práce je dnes stále těžší, a tak se zvyšují především počty vysokoškoláků a obyvatel s úplným středním vzděláním, tedy s maturitou. Toto tvrzení však platí spíše pro města a suburbia. Z velmi malých a malých venkovských obcí většina kvalifikovaných mladých lidí odchází kvůli nedostatku prestižních a dobře placených pracovních míst. Nemají tak možnost uplatnit svoje vzdělání. Lze tedy říci, že dnešní míra vzdělání na venkově (kromě obcí se zázemím v blízkosti měst) je stále nižší než ve městech. Dalším nejdůležitějším motivem emigrace z venkova je nepřístupnost významných společenských akcí, tedy vzdálenost významných regionálních center.

Je potvrzeno, že obyvatelstvo České republiky stárne. Příčinou vyššího podílu starších lidí je nízká plodnost žen a tím i zapříčiněný pokles počtu živě narozených. Dnes počty živě narozených sice postupně stoupají, ale jelikož se prodlužuje pravděpodobnost dožití, obyvatelstvo stárne. Z výsledků této práce vyplynulo, že městské obyvatelstvo stárne rychleji než venkovské. Přičemž ještě v roce 2001 tomu bylo naopak. Dnes mají nejstarší věkovou strukturu především velká a střední města a také velmi malé obce. Často někteří senioři mají totiž tendenci se v důchodovém věku vracet na venkov, do svých rodných vesnic, kde chtějí dožít v klidu svůj život. Dalším důvodem vyššího počtu staršího obyvatelstva v malých obcích je opět stěhování mladší generace do míst, kde mají možnost bydlet kvalitněji, což malé vesnice kvůli své nedostačující infrastruktuře nezajišťují. O tom jsem se ale zmiňovala již výše.

Struktura domácností se postupně mění jak ve městech, tak na venkově. Především se zvyšuje počet domácností jednotlivců. V menších vesnicích nastává zvyšování počtu domácností jednotlivců pravděpodobně i kvůli vyššímu počtu starších obyvatel, a tedy i vyššího počtu ovdovělých seniorů. U větších venkovských obcí je pak trend jednočlenných domácností založen převážně na osobách, které jsou tzv. „single“. Tito lidé jsou zaměřeni především na kariéru, proto si nebudují partnerské vztahy a ani rodiny. Co se týká vícečlenných rodin, ty najdeme stále více na venkově než ve městech. Vícečlenné rodiny byly pro venkov typické už v minulosti. Často bydlelo pohromadě i více generací a společně obhospodařovali společné hospodářství. To platí v menší míře i pro dnešní venkov, i když trendem jsou spíše menší rodiny s jedním nebo dvěma dětmi.

Změny v sociální struktuře venkovského obyvatelstva nastaly také v oblasti zaměstnání. Z odvětvových charakteristik zaměstnanosti vyplývá, že venkovské obce již nejsou charakteristické vyšší zemědělskou výrobou, tak jako tomu bylo dříve. Dnes můžeme říci, že venkov je spíše multifunkční. Nejvíce zaměstnaných pracuje v průmyslu, stavebnictví a v odvětví maloobchodu a velkoobchodu. Změnila se také situace postavení venkovských obyvatel v jejich zaměstnání. Kromě malých vesnic se na venkově zvýšily počty podnikatelů. Důvodem tohoto nárůstu může být zvýšená poptávka po službách a produktech, které venkov nabízí. Proto je pro podnikatele stále atraktivnější začít podnikat na venkově. Rozvoj podnikání na venkově může také přinést do obcí více pracovních možností. I pro venkovské obyvatele může být podnikání na venkově jednou z možností, jak najít pracovní uplatnění a vydělat si peníze. V dnešní době supermarketů,

kde člověk pořídí vše, na co si vzpomene, není začátek podnikání na venkově nic jednoduchého. Úspěšné podnikání na venkově musí lidem nabízet něco, co ve městě nenaleznou a co město nenabízí. Základem může být například zemědělství, které je s venkovem spjato. Podnikatelé tak mohou vyrábět a prodávat místní produkty nebo farmářské výrobky a potraviny (např. prodej ze dvora). Dnes se také rozšiřuje ekologické zemědělství a prodej biopotravin. Ekonomickou situaci současného venkova by mohla také zlepšit venkovská turistika podporovaná evropskými dotacemi. V poslední době je hojně rozšířená agroturistika, kterou nejenom městské obyvatelstvo dnes často vyhledává. Jedná se o formu turistiky spojenou s poznáváním nejenom zemědělských činností, ale také například s péčí o hospodářská zvířata apod. Aktivit, které můžeme do agroturistiky zahrnout je hned několik. Většinou agrocentra nabízí svým návštěvníkům také ubytování.

Pro rozvoj podnikání na venkově je důležitá podpora podnikatelů, a to hlavně těch malých a středních, díky kterým by obec měla zajištěné vyšší příjmy. To by však platilo pouze v případě, že by podnikatel měl sídlo v dané obci. Dnes je většina velkých zemědělských podniků zbudovaných v dané obci, ale podnikatelé sídlí mimo obec, a tak odplývají peníze, které by měli být použity na rozvoj obce. Důležité tedy je správně využít možnost turistického a přírodního kapitálu, který venkov pro rozvoj podnikání nabízí a podnikat tak, aby venkov zůstal pro návštěvníky i samotné obyvatele stále atraktivní.

Venkov jako takový tedy svůj potenciál má, ale potřebuje mladé a kvalifikované lidi, kteří však kvůli nedostatku kvalifikovaných pracovních míst z venkova odcházejí. Zde tedy nastává začarovaný kruh, jelikož kvalifikovaná pracovní místa nemohou logicky vzniknout, pokud není dostatek kvalifikovaných pracovních sil. Aby se venkov správně rozvíjel, a tím i podnikání na venkově, musí mít venkov vyváženou demografickou strukturu. Tu lze zajistit udržením kvalifikovaného potomstva místních obyvatel nebo přilákat nové obyvatele z měst. Nejlepší variantou je kombinace obojího, aby v případě většího příchodu nových obyvatel z měst nedošlo k narušení venkovské kultury tou městskou, jak to bývá například u suburbií.

9 ZÁVĚR

Představa tradičního venkova je založena především na zemědělství, které má pro venkov velký význam, a to hlavně z historického hlediska. Zemědělství vždy mělo na venkově hlavní ekonomický význam. Stav zemědělství, a tak i strukturu venkova, ovlivnilo několik zásadních historických událostí, které na venkově zanechaly trvalé následky. Dnes je zemědělství sice stále úzce spjato s venkovem, ale ekonomický význam a vazby obyvatel k zemědělství jsou stále slabší. Také upadá vztah obyvatelů k půdě, krajině a venkovským tradicím. Změny sociální struktury venkova jsou spojeny také s urbanizací, která byla rozšířena hlavně v období průmyslové revoluce. V této době probíhalo masové stěhování obyvatelstva do měst. Dnes se hlavně z malých obcí stěhují převážně mladí a kvalifikovaní lidé, kteří odcházejí do měst nebo větších obcí ležících v blízkosti městských center, kvůli neatraktivním životním podmínkám. Nedostatek prestižních a dobře placených pracovních míst, nedostatečná infrastruktura a nevyhovující společenský život jsou pro mladé lidi hlavním motivem proč venkov opouštějí. Stále častěji dochází k umrtvení zájmových sdružení a vesnických spolků. Stále více je ztížena dostupnost služeb, zavírají se hospodská a restaurační zařízení, obchody nebo pošty. Dnes se navíc tato situace zhoršila kvůli elektronické evidenci tržeb. Na venkově tak zůstávají spíše starousedlíci, kteří v dané lokalitě vyrostli a mladá generace se stěhuje za lepšími podmínkami. Pravděpodobně tedy dojde k vyliďnění některých velmi malých obcí, které budou sloužit jako rekreační sídla. Proto je nutné udržovat jak centra služeb nebo vzdělávání, tak i centra společenská, aby k tomuto vyliďňování malých vesnic docházelo co nejméně.

I když se to na první pohled nezdá, je dnes venkov stále atraktivnější. Otázkou však zůstává, zda jsou atraktivnější spíše obce, které leží v zázemí větších měst a mají dobré společenské a přírodní podmínky nebo ostatní malé obce s tradičním vzhledem venkova. Řešením této otázky by se mohl zabývat další výzkum, který by byl založený na analýze podle typů venkovů. Proto bychom měli venkov vnímat jako rozmanitý prostor, který se dynamicky vyvíjí.

Budoucnost českého zemědělství je v multifunkčnosti, tedy v propojení zemědělské výroby s dalšími aktivitami. Hlavní funkcí zemědělství je zajištění potravin, tedy produkční funkce. Zemědělství ale zahrnuje také další mimoprodukční funkce jako

je například krajinotvorná funkce, enviromentální funkce, kulturní funkce nebo sociální funkce. Právě sociální funkce, kterou rozvíjí sociální zemědělství, má také vliv na agrobyznys a rozvoj venkova. Přínosem sociálního zemědělství je především tvorba nových pracovních míst na venkově, dostupnější sociální služby na venkově, doplňkové zdroje příjmů, zlepšení životního prostředí atd. Sociální zemědělství propojuje činnosti využívající zemědělské, živočišné i rostlinné zdroje, za účelem vytvářet služby, nové pracovní příležitosti a také vzdělávací a volnočasové aktivity. Sociální zemědělství tak přirozenou cestou pomáhá účastníkům k sociální, zdravotní a duševní pohodě a přispívá k rozvoji venkova. Jedná se o příležitost především pro osoby znevýhodněné na trhu práce nebo sociálně či zdravotně znevýhodněné osoby, kterým je tímto způsobem umožněno začlenit se zpět do společnosti. Do této skupiny můžeme zařadit také seniory. Z toho lze vyvodit, že stárnutí populace vede k rozvoji agrobyznysu. K rozvoji agrobyznysu a propojení různých aktivit může přispět také zvyšující se vzdělání, které se zvyšuje nejenom na venkově, ale v celé České republice.

PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY

1. BERANOVÁ, M. a KUBAČÁK, A. *Dějiny zemědělství v Čechách a na Moravě*. 1. vydání. Praha: Libri, 2010. str. 430. ISBN 978-80-7277-113-4.
2. BURIÁNEK, J. *Sociologie*. 1. vydání. Praha: Fortuna, 1996. str. 128. ISBN 80-7168-754-5
3. GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Agro, 2013. str. 1052. ISBN 728-80-257-0807-1.
4. KUBÁTOVÁ, H. a ZNEBEJÁNEK, F. *Základy sociologie*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. str. 151. ISBN 978-80-244-1874-2.
5. MACHONIN, P., TUČEK M. et al. *Česká společnost v transformaci: k proměnám sociální struktury*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1996. str. 364. ISBN 80-85850-17-6.
6. MAJEROVÁ, V. *Český venkov 2003 - situace před vstupem do EU*. 1. vydání. Praha: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta ve vydavatelství Credit, 2003. str. 209. ISBN 80-213-1121-5.
7. MAJEROVÁ, V. *Český venkov 2005: rozvoj venkovské společnosti*. 1. vydání. Praha: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2005. str. 163. ISBN 80-213-1274-2.
8. MAJEROVÁ, V. et al. *Český venkov 2008: proměny venkova*. 1. vydání. Praha: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2009. str.187. ISBN 978-80-213-1911-0.
9. MAJEROVÁ, V. *Sociologie venkova a zemědělství*. 1. vydání. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 1997. str.146. ISBN 80-213-0330-1.

10. MAJEROVÁ, V. et al. *Sociologie venkova a zemědělství*. 4. vydání. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, Provozně ekonomická fakulta, 2000. str. 254. ISBN 978-80-213-0651-6.
11. POSPĚCH, P. et al. *Vynalézání venkova v ČR po roce 1989*. 1. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2014. str.175. ISBN 978-80-7325-353-0.
12. ŠINDLÁŘOVÁ, J. *Sociologie venkova a zemědělství: úvod do problematiky*. 2. vydání. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 1997. str. 64. ISBN 80-7157-067-2.

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. BEDNÁŘOVÁ, H. Jak se změnil venkov za 10 let? In: *Dvs.cz* [online]. Vláda ČR, 2012 [cit. 2017-04-02]. ISSN 1213-6336. Dostupné z: <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6546839>
2. BYDŽOVSKÁ, M. Zemědělství. In: *Euroskop.cz* [online]. Vláda ČR, 2005-2017 [cit. 2017-01-21]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8924/sekce/zemedelstvi/>
3. ČSÚ [online]. Demografické ročenky 2009-1990. Praha, 2015 [cit. 2017-03-18]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/casova_rada_demografie
4. ČSÚ [online]. Demografické ročenky 2010-2015. Praha, 2017 [cit. 2017-03-18]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/casova_rada_demografie_2009_1990
5. ČSÚ [online]. Domácnosti. Praha, 2003 [cit. 2017-02-16]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/13-2130-03--5__domacnosti

6. Deník veřejné správy [online]. Věkové a vzdělanostní složení venkovských obcí. Praha, 2004 [cit.2017-02-20]. ISSN 1213-6336. Dostupné z: <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6143675>
7. DotaceEU.cz [online]. Program rozvoje venkova. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR 2012 [cit. 2017-01-09]. Dostupné z: <https://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/2014-2020/Operacni-programy/Program-rozvoje-venkova>
8. eAGRI.cz [online]. Program rozvoje venkova ČR na období 2014-2020: Základní informace. Ministerstvo zemědělství 2001-2017 [cit.2017-01-20]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/program-rozvoje-venkova-na-obdobi-2014/zakladni-informace/>
9. Ekoregion Úhlava [online] Co je to LEADER a MASka. 2010 [cit. 2017-01-18]. Dostupné z: <http://www.ekoregion-uhlava.cz/mistni-akcni-skupina/leader-2007-2013/co-je-to-leader>
10. CHLUĐILOVÁ, I. První a druhá demografická revoluce. In: *Socioweb.cz* [online]. Sociologický ústav AV ČR, 2015 [cit. 2017-01-20]. ISSN 1214-1720. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php@disp=teorie&shw=121&lst=107.html>
11. Integrovaný portál MPSV [online]. Zaměstnanost. Praha, 2002-2015 [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz>
12. Is.mendelu.cz [online]. Urbanizace. Mendelova univerzita v Brně, 2016[cit. 2017-01-17]. Dostupné z: https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/zobraz_cast.pl?cast=57099
13. ManagementMania [online]. Klasifikace ekonomických činností a odvětví. 2011-2016 [cit. 2017-03-17]. ISSN 2327-3658. Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/klasifikace-ekonomickyh-cinnosti-a-odvetvi>

14. MATOUŠKOVÁ, K. Nová typologie městských a venkovských regionů NUTS 3 podle Evropské komise In: *Dvs.cz* [online]. Praha, 2011 [cit.2017-03-30]. ISSN 1213-6336. Dostupné z: <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6485296>
15. NOVOTNÁ, K., et al. Sociologie venkova: Sociologie zemědělství [online]. Mendelova univerzita v Brně, 2011 [cit. 2017-01-17]. Dostupné z: https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/zobraz_cast.pl?cast=31878
16. OUŘEDNÍČEK, M. Suburbanizace. In: *Suburbanizace.cz* [online]. UK PřF, 2008-2014 [cit. 2017-01-17]. ISSN 1803-8239. Dostupné z: http://www.suburbanizace.cz/01_teorie_suburbanizace.htm
17. PERLÍN, R. Vymezení venkovských obcí v ČR In: *Dvs.cz* [online]. Praha, 2009 [cit.2017-02-16]. ISSN 1213-6336. Dostupné z: <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6384068>
18. Sčítání lidu, domů a bytů 2001 [online]. ČSÚ Praha, 2005 [cit. 2017-02-16]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/scitani-lidu-domu-a-bytu-2001-pramenne-dilo-2001-zi09as02dt>
19. Sčítání lidu, domů a bytů 2011 [online]. ČSÚ Praha, 2015 [cit.2017-02-16]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/sldb/definitivni_vysledky_scitani_lidu_domu_a_bytu
20. SVOBODOVÁ, K. Analýza: Demografické stárnutí ČR podle výsledků projekce. In: *Demografie.info* [online]. 2012 [cit.2017-03-15]. ISSN 1801-2914. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=824
21. Základy sociologie [online]. Sociální struktury a skupiny. 2007-2016 a [cit. 2017-01-09]. Dostupné z: http://sociologie.topsid.com/index.php?war=socialni_struktury_a_skupiny
22. Základy sociologie [online]. Sociální stratifikace. 2007-2016 b [cit. 2017-01-17]. Dostupné z: http://sociologie.topsid.com/index.php?war=socialni_stratifikace

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Celkový počet obyvatel venkovských obcí s méně než 2 000 obyvateli
(r. 2001 a 2011)

Graf č. 2: Věková struktura obyvatel v obcích s méně než 2 000 obyvateli
(r. 2001 a 2011)

Graf č. 3: Počet obyvatel podle stupně dosaženého vzdělání v obcích s méně než
2 000 obyvateli (r. 2001)

Graf č. 4: Počet obyvatel podle stupně dosaženého vzdělání v obcích s méně než
2 000 obyvateli (r. 2011)

Graf č. 5: Podíl nezaměstnaných osob ve venkovských regionech

Graf č. 6: Rozdělení venkovského obyvatelstva podle odvětví ekonomické činnosti

SEZNAM TABULEK

Literární přehled

Tab. č. 1: Počet držitelů půdy a struktura hospodářství v roce 1896

Tab. č. 2: Sociální struktura venkovského obyvatelstva v 30. letech 20. století

Tab. č. 3: Vývoj počtu JZD v Československu

Materiál a metodika

Tab. č. 1: Vymezení velikostních skupin

Tab. č. 2: Počet trvale bydlících obyvatel v ČR podle velikostních skupin obcí

Tab. č. 3: Rozdíl v počtu obyvatel mezi roky 2001-2011

Tab. č. 4: Počet trvale bydlících obyvatel v ČR podle věkových kategorií (r. 2001)

Tab. č. 5: Počet trvale bydlících obyvatel v ČR podle věkových kategorií (r. 2011)

Tab. č. 6: Rozdíl ve věkové struktuře obyvatel ve venkovských obcích do 1 999 obyvatel
(r. 2001 a 2011)

Tab. č. 7: Index stáří podle velikostních skupin obcí

Tab. č. 8: Počet obyvatel podle stupně dosaženého vzdělání (r. 2001)

Tab. č. 9: Počet obyvatel podle stupně dosaženého vzdělání (r. 2011)

Tab. č. 10: Rozdíly mezi lety 2001 a 2011 ve vzdělanostní struktuře obyvatelstva
v obcích s méně než 2 000 obyvateli

Tab. č. 11: Podíl nezaměstnaných osob podle krajů (v %)

Tab. č. 12: Zaměstnaní podle postavení v zaměstnání a podle velikostních skupin
obcí (r. 2001)

- Tab. č. 13:** Zaměstnaní podle postavení v zaměstnání a podle velikostních skupin obcí (r. 2011)
- Tab. č. 14:** Zaměstnaní podle odvětví ekonomické činnosti a podle velikostních skupin obcí (r. 2001)
- Tab. č. 15:** Zaměstnaní podle odvětví ekonomické činnosti a podle velikostních skupin obcí (r. 2011)
- Tab. č. 16:** Rozdíly mezi lety 2001 a 2011 v odvětvích ekonomické činnosti na venkově (v %)
- Tab. č. 17:** Počty vyjíždějící do zaměstnání a do škol (r. 2001 a 2011)
- Tab. č. 18:** Rozdělení bytových domácností podle počtu členů (r. 2001)
- Tab. č. 19:** Rozdělení bytových domácností podle počtu členů (r. 2011)
- Tab. č. 20:** Hospodařící domácnosti (r. 2001 a 2011)
- Tab. č. 21:** Úplné a neúplné rodiny (r. 2001 a 2011)
- Tab. č. 22:** Domácnosti jednotlivců (r. 2001 a 2011)
- Tab. č. 23:** Přehled stěhování v rámci ČR (r. 2001)
- Tab. č. 24:** Přehled stěhování v rámci ČR (r. 2011)

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Podíl obyvatelstva ve věku 65+ ve venkovských obcích (r. 2001)

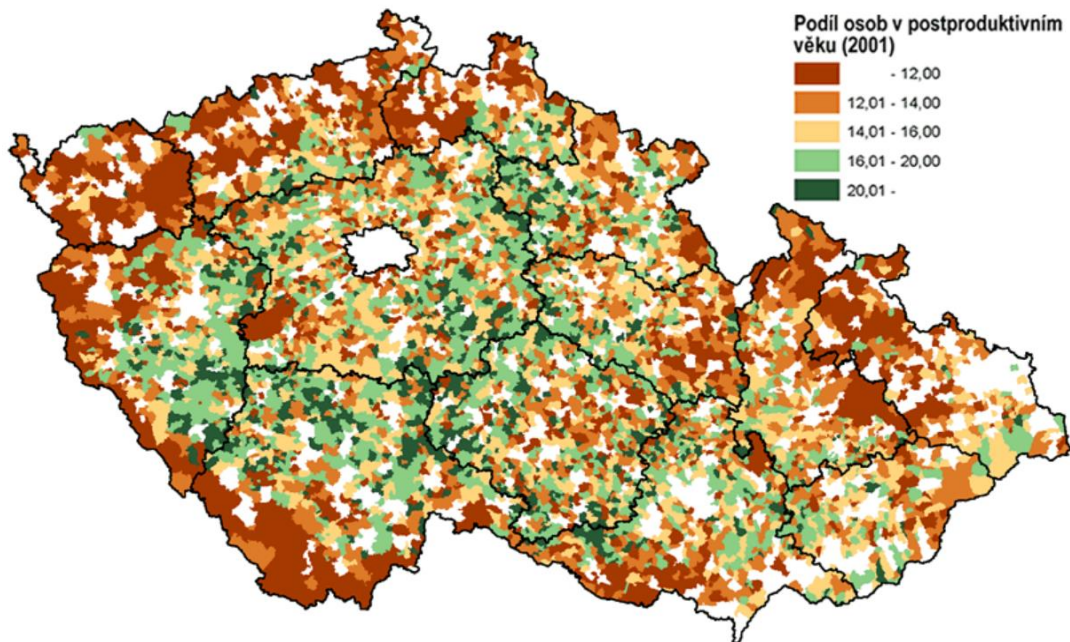
Příloha č. 2: Podíl obyvatelstva ve věku 65+ ve venkovských obcích (r. 2011)

Příloha č. 3: Městsko-venkovská typologie regionů NUTS 3

Příloha č. 4: Podíl farem s agroturistikou na celkovém počtu farem (r. 2013)

Příloha č. 1

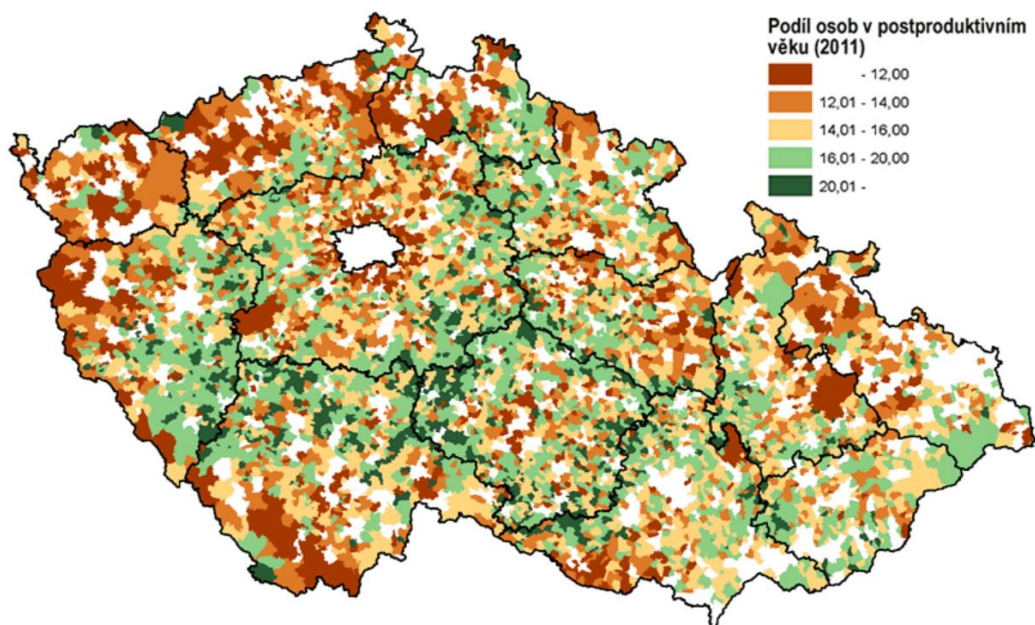
Podíl obyvatelstva ve věku 65+ ve venkovských obcích (r. 2001)

Zdroj: <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6546839>

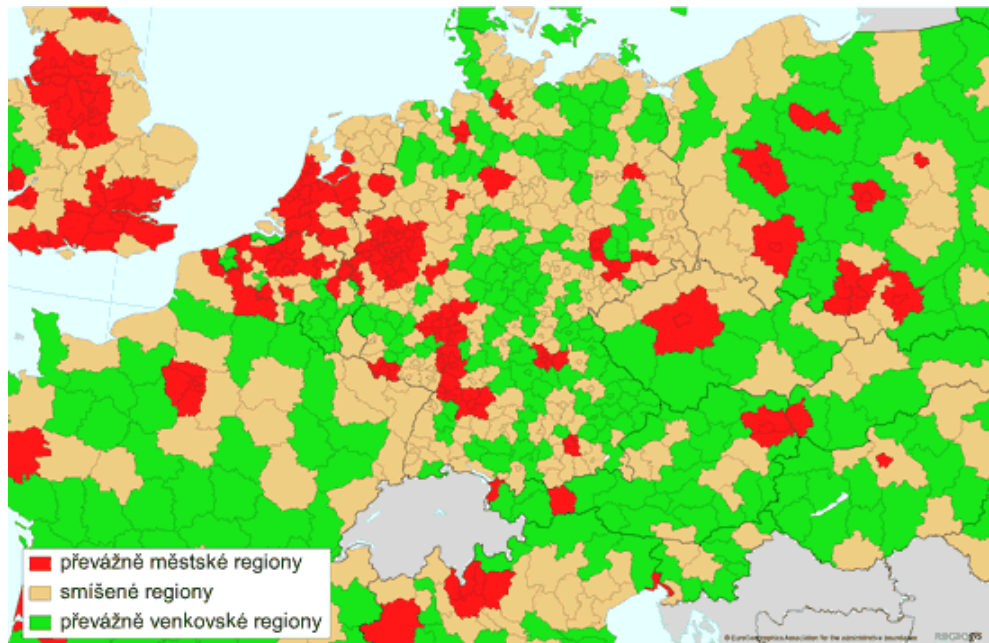
Příloha č. 2

Podíl obyvatelstva ve věku 65+ ve venkovských obcích (r. 2011)

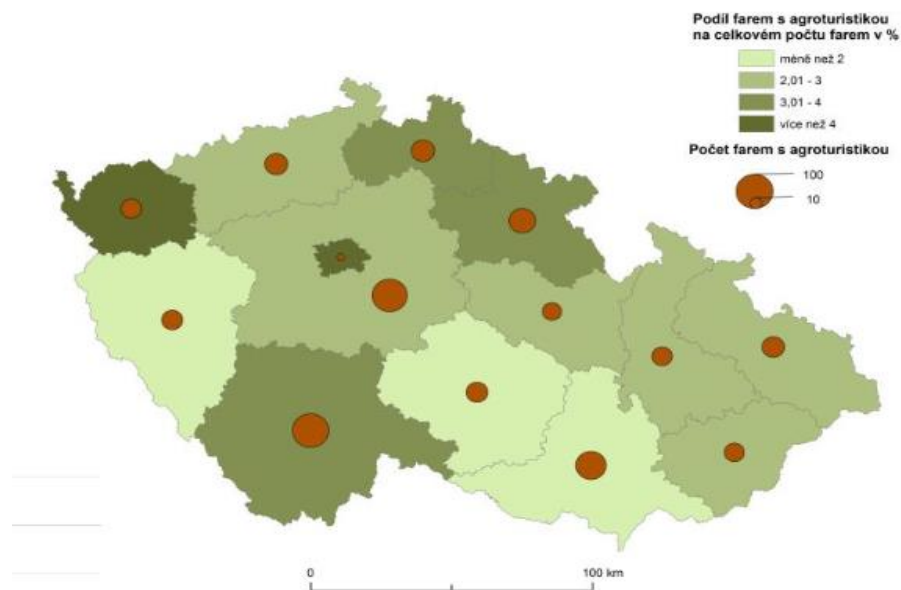
Zdroj: <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6546839>

Městsko-venkovská typologie regionů NUTS 3

Zdroj: <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6485296>

Podíl farem s agroturistikou na celkovém počtu farem (r. 2013)

Zdroj: http://geography.cz/wp-content/uploads/2015/02/Hrab%C3%A1k_venkov_2015_final.pdf